

SZABÓ MIKLÓS

A HONVÉD AKADEμία LÉTREJÖTTE ÉS ELSŐ TANÉVE

(1950. október 1 – 1951. szeptember 30.)

Az 1949–50-es évek fordulóján egyre inkább felgyorsult a világ kettészakadása, melynek – sok más eleme mellett – fontos állomásai voltak olyan tények, mint a Marshall-terv elfogadása (1948. április 3.), a „szocialista világrendszer” egyik kulcsintézményének, a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának megalakulása (1949. január 25.), a NATO létrejötte (1949. április 4.); a szovjet atombomba „megszületése” (1949. szeptember 25.), a szovjet-kínai barátsági, szövetségi és kölcsönös segítségnyújtási szerződés aláírása (1950. február 14.), a koreai háború kirobbanása (1950. június 25.), valamint az amerikai McCarran-törvény elfogadása a „kommunista szervezetek” nyilvántartásba vételéről (1950. szeptember 23.).

A hidegháború kiterjedésének jól nyomon követhető a magyar hadseregfejlesztési koncepciók gyakori és egyre irreálisabb változásaiban. Addig, amíg az 1949. évi harmincezres előirányzat nagyjából összhangban volt az ország teherbíró képességével, kevésbé mondható el ugyanez az 1950. március 1-jéig életben lévő „Bem” hadrend negyvenötezer létszámáról, s különösen nem az 1950 végi – a Párizsi Békeszerződés határozványait is sértő – 114 896 fős magyar haderőről.¹

Hiába bocsátottak ki a magyar katonai tanintézetek – köztük a Honvéd Törzstanfolyam és a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam – 1950 októberéig 11 000 tisztet, az adott évben közel ugyanannyi régi tisztet bocsátottak el a szolgálatból.² Ennek ellenére az év végén 13 361 tiszt szolgált, noha a HL HM T-102/05.154. számon szereplő 1950. szeptemberi szervezési intézkedés 120 ezres hadseregről, s ezen belül 15 000 tisztról szólt. Emellett – bár a feszült nemzetközi helyzetben nem ezt tekintették elsődlegesnek – érezték a minőségjavítás szükségességét is, hiszen a 11 korábbi tábormegnevelés eltávolítását sikerült ugyan – számszerűen! – pótolni az újabb kinevezésekkel, ám az 1950 végén szolgált 24 tábormegnevelés közül 8 – köztük Farkas Mihály vezérezredes, honvédelmi miniszter – nem rendelkezett katonai iskolai végzettséggel, 7 fő nem fejezte be a középiskolai tanulmányait és 3 fő csak elemi iskolát járt. A tisztikar túlnyomó többsége csak 8 általános iskolai végzettségű volt, sőt egyharmaduk mindössze az 1-6. osztály valamelyikét járta ki.³

Nos, ez az a történelmi milió, amelybe be kell illesztenünk a Honvéd Akadémia létrejöttét és működését.

*

¹ *Csendes László – Gellért Tibor: Kronológia a Honvédség történetéből 1945-1990.* HVK Tudományos Munkaszervezési Osztály, Budapest, 1993. 91. o.

² Uo.

³ Uo. 91-92. o.

1950 közepére kezdett testet öltetni a felismerés, hogy a különböző „tanfolyam-jellegű képzés nem helyettesítheti az akadémiai oktatást.”⁴ Ennek megfelelően Király Béla vezérőrnagy, kiszemelt Honvéd Akadémia-parancsnok – de akkor még mint a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam parancsnoka – és Szabó József ezredes, tanfolyam politikai tiszt, az 1200/H.V.K. – 1950. sz. rendeletre hivatkozván, 1950. szeptember 1-jén munkatervet és általános kiképzési tervezetet terjesztett fel magyar, illetve orosz nyelven a hadművelési csoportfőnökön keresztül a honvédelmi miniszterhez a Honvéd Akadémia megszervezésével kapcsolatban.⁵ Szükségesnek tartották jelezni azt is, hogy a dokumentumban megjelenítették a hadművelési csoportfőnök, és tanácsadója, Kazarinov vezérőrnagy véleményét is. Emellett választ kértek arra vonatkozóan, hogy a kötelező orosz nyelv mellett szintén kötelező, avagy csak választható tárgyként állítsák-e be a tantervbe az angolt és a franciát. Mindenesetre megpróbálták „súgni.” „Javaslatom az, hogy a következő tanévben az imperialista hatalmak nyelvét még ne kötelező tantárgyként tanítsuk.” (98. f.ólió)

A munkatervben (169-172. f.) javasolták, hogy a Vezérkar (I.) Hadművelési csoportfőnökség másnapi (1950. szeptember 2-i) határidővel adjon ki rendeletet a Honvéd Akadémia (Hakad) felállítására. A rendeletben rögzítendő, hogy a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam szeptember 18-ával, a Törzstanfolyam pedig szeptember 25-ével megszűnik, s mindkettő utódjának a Honvéd Akadémia tekintendő. Az új tanintézet megalakítását azonnal meg kell kezdenie a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam parancsnokának, aki felhasználhatja mindkét tanfolyam személyi állományát és anyagát.

Ezt követően jelezték, hogy a mellékelt szervezeti elképzelésekkel (erre később térek vissza – Sz. M.) kapcsolatos elvi döntés után a tanintézetnek az I. csoportfőnök útján szeptember 10-ig részletes szervezési és állománytáblát kell felterjesztenie a vezérkari főnökhöz és azt a Szervezési csoportfőnökség, végleges szervezeti rendeletként, szeptember 23-ig adja ki – állt a javaslatban. Mint látható, nagyon rövid határidőket szabtak mind önmaguknak, mind az előjáróknak, de csak így vélték tarthatónak a Honvéd Akadémia 1950. szeptember 25-i megalakulását.

Ami a kiképzési feladatok és irányelvek meghatározását illeti, három tagozat felállítását javasolták:

- I. Honvéd Akadémia, 2 éves tagozat, (4 osztály: lövész, páncélos, tüzér és repülő);
- II. Honvéd Akadémia, 1 éves tagozat, (1 osztály, egységes kiképzéssel, vegyes fegyvernemekből);
- Csapattestparancsnoki tanfolyam (7 különböző fegyvernemi osztály).

Eme elgondolásra, valamint a kiképzési irányelvekre szeptember 10-ig kértek intézkedést a vezérkari főnöktől az I. csoportfőnök útján. A részletes kiképzési tervezet felterjesztését október 1-jére vállalták. Azonnal hozzáálltak az előadások, csoportos foglalkozások anyagainak kidolgozásához is, amiket október 9. és november 28-a között kellett tanszéki értekezleteken elbírálni.

⁴ Dr. Móricz Lajos: A magasabb tisztképzés magyarországi történetének elvi, szervezeti és vezetési kérdései. *Akadémiai Közlemények* (Zrínyi Miklós Katonai Akadémia [a továbbiakban ZMKA]), 1991/178. sz. 16. o.

⁵ Honvédelmi Minisztérium, Hadtörténelmi Levéltár, Hadiakadémia (a továbbiakban – HM HL HAKAD) 01349/Mag.pk.tanf. – 1950. (09. 01.)

Alapelvként jelölték meg, hogy a személyzet gerincét a két tanfolyam állománya adja, amit azonban ki kell egészíteni úgy, hogy a törzsparancsnoki és tanszékvezetői beosztásokba legalább három magasabb parancsnoki tanfolyambeli hallgató, minden tanszékre pedig tanárnak legalább egy-egy törzstanfolyam-hallgató, vagy a Szovjetunióból visszatért tiszt kerüljön. A tanári kar kialakítása határidejének szeptember 20-át javasolták.

A hallgatói állomány biztosításának alapelveként fogalmazták meg, hogy a 2 éves tagozatra pályázatot kell kiírni, s a jelentkezők közül – 50-100%-os biztonsági hányaddal! – a személyügyi főcsoportfőnök állítja össze azt a kontingenst, amelyből az akadémia parancsnoksága válogatja ki, vizsgáztatással, a hallgatói állományt. Azt is elképzelhetőnek tartották, hogy a kiesettek egy részét átirányítsák a csapattestparancsnoki tanfolyamra.

Az 1 éves tagozatra a személyügyi főcsoportfőnöknek kellett hallgatókat vezényelnie a hadtestparancsnoki és hadtest-törzsparancsnoki, a hadosztályparancsnoki és hadosztály-törzsparancsnoki, illetve hasonló csapat- és központi beosztásokból.

A csapattestparancsnoki tagozatra szintén a személyügyi főcsoportfőnök vezényelte a hallgatókat a fegyvernemi parancsnokságok, valamint a főcsoportfőnökségek és csoportfőnökségek javaslatai alapján.

A megteendő intézkedések között kérték a Személyügyi Főcsoportfőnökségtől: úgy adja ki a kétéves tagozatra való jelentkezési felhívást, hogy az szeptember 10-ig érkezen meg a csapattestekhez és alosztályokhoz, ahol kötelező jelleggel az egész tisztikarral ismertessék meg úgy, hogy október 1-jéig lezárulhassanak a jelentkezések, s a Honvéd Akadémia parancsnoksága október 20-áig megkaphassa a felvételre alkalmasok névsorát. A felvételi vizsgát október 28–31-re tervezték, úgy, hogy a felvettek azonnal az akadémián maradnak.

Az egyéves, valamint a csapattestparancsnoki tagozatra való vezénylési intézkedés kiadását szeptember 10-ig kérték a Személyügyi Főcsoportfőnökségtől, a bevonultatást pedig október 29-ére.

A Honvéd Akadémia szervezetére vonatkozó javaslat lényege a következő volt (173. f.):

– azonos szinten működik az akadémiaparancsnok és az akadémia politikai tiszt (együttesen 4 tiszt, 1 tiszthelyettes és 5 polgári alkalmazott); a tanácsadó titkársága (1 tiszt és 3 polgári), valamint a „D” (elhárító-) osztály (5 tiszt, 1 tiszthelyettes és 2 polgári alkalmazott);

– az akadémiaparancsnok alárendeltségében működnek a parancsnoki osztályok (a fordító, illetve kutató alosztályokból álló Tudományos Kutatóosztály; a Személyügyi, továbbá a nyilvántartó alosztályokat magába foglaló Személyügyi Osztály; a Politikai Osztály, valamint a Pénzügyi Szolgálat); az akadémia törzsparancsnoka és politikai tisztje, valamint a hadtápparancsnok és politikai tisztje;

– az akadémia törzsparancsnokának közvetlen irányítása alatt tevékenykedik a törzs, a Kiképzési Osztály, a tanszékek (politikai; harcászati; gyalogsági lökiképzési; hadtörténelmi; katonaföldrajzi; idegen nyelvek; páncélos; tüzér; repülő; légvédelmi; híradó, valamint műszaki és folyamőr), az akadémikus évfolyamparancsnok és politikai tiszt (alárendeltségében a 20 fős 1 éves „A” osztállyal; a 2 éves „B”-„E” osztályokkal,

összesen 78 hallgatóval), a csapattestparancsnoki tanfolyamparancsnok és politikai tisztje („F”-től „L”-ig 5 osztállyal, 128 tiszttel + 12 határőr tiszttel);

Ez az állománytábla-javaslat 138 tiszttel, 44 tiszthelyetessel, 173 legénységivel és 198 polgári alkalmazottal számolt, valamint 238 hallgatóval, összesen 791 fővel (az iratban valószínűleg számszaki tévedés a 795 fő). A „keret” és a hallgatók aránya az állománytábla-javaslatban 2,3:1, s összeállítói megjegyzik, hogy az a végleges állománytáblában sem haladhatja meg a 4:1-es értéket. Az akadémiai tagozatok óraelosztását (174. f.) táblázat mutatja be (*1. sz melléklet, 1106. o.*)

Isten malmai már abban az időben is némi – 12 napos – késéssel öröltek, hiszen a kért szeptember 2-ával szemben csak 14-én jelent meg a Farkas Mihály vezérezredes, honvédelmi miniszter által aláírt 03424/H.V.K. Hdm. tökik. o.- 1950. (09. 14.) számú rendelet a Honvéd Akadémia felállítására:⁶ a „Magasabb katonai kiképzés végrehajtására Honvéd Akadémia (H.A.) felállítását rendelem el. A H.A. hivatása: a marxi-lenini elmélet alapjait, a Nagy Honvédő Háborúban győztes és a katonai tudományokban élenjáró sztálini katonai tudományokat tanítani.” (304. f.) Az akadémiát a vezérkari főnököknek rendelték alá, ügyei intézésével a Hadművelési Csoportfőnökséget bízták meg.

A rendelet bizonyos módosítással – „állandó jelleggel” – elfogadta a három tagozatos felépítési javaslatot: I. tagozat: a Honvéd Akadémia két évfolyamos tagozata; II. tagozat: egy évfolyamos magasabb parancsnoki tanfolyam; III. tagozat: egyéves ezredparancsnoki tanfolyam.

Az I. tagozat képzési és nevelési feladatául azt szabta, hogy a hallgatók 1952 őszére olyan, összefegyvernemi ismerettel rendelkező tisztteké váljanak, akik alkalmasak ezredparancsnoki, ezred-törzsparancsnoki, ezred-hadművelési tiszti beosztások, valamint központi szerveknél hasonló munkakörök ellátására. A hallgatókat négy – általános (lövész), páncélos, tüzér és repülő – kiképzési csoportba osztották. A kiképzés súlyát az általános harcászatra kellett helyezni, azonban jó szakmai ismeretekkel is kellett rendelkezniük saját fegyvernemük tekintetében. Mind a négy csoportban alaposan meg kellett ismerniük a hadosztály harcevezetési elveit, tájékoztatást kellett kapniuk a hadtest vezetéséről és általános ismeretekre kellett szert tenniük a hadsereg hadműveleteiről.

A II. tagozat csoportjaiban (minden csoportban) a hallgatókat a még működő Magasabb Parancsnoki Tanfolyam kiképzési anyaga alapján – fegyvernemtől függetlenül – egységes kiképzésben és nevelésben kellett részesíteni hadtestparancsnoki, hadtest politikai tiszti, hadtest-törzsparancsnoki, hadosztályparancsnoki és hadosztály-törzsparancsnoki beosztások ellátására.

A III. tagozat hallgatóit úgy kellett kiképezni és nevelni az 1 év során, hogy jó ismeretekkel rendelkező csapattisztteké váljanak, s legyenek képesek ezredparancsnoki, vagy azzal megegyező beosztások ellátására. Itt a kiképzést fegyvernemek szerint kellett megszervezni. Mindhárom tagozaton kötelezővé tették az orosz nyelv tanulását; az angol, vagy más nyelvvél való foglalkozást csak azoknak engedélyezték, aki beszéltek-írtak oroszul.

Megismételte a rendelet a felterjesztés azon passzusát, hogy a Honvéd Akadémia felállítását a 01200/H.V.K.1.b. – 1950. számú rendelet alapján a Magasabb Parancsnoki

⁶ HM HL HAKAD 01454/Tö. tanf. pság. – 1950. (09. 15.)

Tanfolyam parancsnoka hajtja végre, továbbá hogy az új tanintézet a Törzstanfolyam és a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam személyi állományának, fegyverzetének, anyagának és minden egyéb felszerelésének felhasználásával 1950. szeptember 25-én állítandó fel, mely napon az említett két tanfolyam megszűnik. A Honvéd Akadémia szervezési rendeletét a vezérkari főnök 1950. szeptember 23-ig adja ki; az akadémia első tanéve 1950. november 1-jétől 1951. szeptember 23-ig tart.

A továbbiakban az intézkedés pontosan megismételte a Király vezérőrnagyék szeptember 1-jei felterjesztésében szereplő javaslatokat, azzal az egyetlen eltéréssel, hogy az I. tagozat hallgatóit is a személyügyi főcsoportfőnök vezényli a „pol. és kat. tekintetben méltó és alkalmas fiatalabb” káderek közül. (304/a. f.) Ebből tehát az tűnik ki, hogy eltekintettek a felvételi vizsgáztatástól! A hallgatóknak október 29-én 12.00-ig kellett beérkezniük, miután legalább 2 hetet letöltöttek évi szabadságukból.

Az akadémia részletes kiképzési tervezetét 1950. október 1-jéig kellett felterjeszteni a Hadművelési Csoportfőnökségre.

A fenti rendeletben foglaltaknak megfelelően 1950. szeptember 20-án az akadémia vezetése – a Személyügyi Főcsoportfőnökség útján – felterjesztéssel⁷ élt a honvédelmi miniszterhez a felállítás szervezési és személyi kérdései tárgyában, illetve három őrnagy áthelyezését kérte a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam hallgatói közül: kettőt tanszékvezetői, egyet pedig tudományos kutató osztályvezetői beosztásba. Köztük volt a Páncélos Tanszék vezetőjének tervezett Tóth Lajos őrnagy, aki az 1954–69-es években MN VK szervezési és mozgósítási, majd hadművelési csoportfőnöki, megbízott vezérkarfőnöki és vezérkari főnök általános helyettesi; 1969-75 között pedig a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) parancsnoki beosztását látta el. A Törzstanfolyam hallgatói közül öt tisztet igényeltek tanári beosztás betöltésére, köztük Imre Gábor gyalogsági főhadnagyot (később a vezérkari főnök általános helyettese); Lantódi József tüzér főhadnagyot (idővel vezérkarfőnök-helyettes, majd a ZMKA parancsnoka) és Hoffmann Pál tüzér alhadnagyot (a ZMKA későbbi tanárát, illetve a parancsnok főmunkatársát).

A Magasabb Parancsnoki Tanfolyam és a Törzstanfolyam törzséből 19 tisztre tartottak igényt, köztük Lóránth (helyesen Lóránt) Imre ezredesre, aki a későbbi években a határőrség országos parancsnoki és a ZMKA parancsnokhelyettesi beosztásokat töltötte be. A Törzstanfolyam állományából 32 főt kértek át, köztük Naményi Pál századost, a ZMKA későbbi parancsnokhelyettesét, valamint Homér Imre őrnagyot, II. világháborús pilótát.

Nem tartottak igényt 14 – zömükben a m. kir. Honvédségben is szolgált – tisztre. Konkrét javaslatot tettek viszont néhány vezető poszt betöltésére: tudományos és kutatási osztályvezető (Valencsák János őrgy.); személyügyi alosztályvezető (Bíró Lajos fhdgy); pénzügyi szolgálatvezető (Matula József hdgy.); harcászati tanszékvezető (Szenttoronyi Gyula őrgy.); hadtörténelmi tanszékvezető (Zsilinszky Sándor alez.); tüzér tanszékvezető (Szabó Endre őrgy.); páncélos tanszékvezető (Tóth Lajos őrgy.); híradó tanszékvezető (Szilágyi Sándor fhdgy.) és légvédelmi tanszékvezető (Fraknóy László őrgy.). Igényelték továbbá 55 – különböző – feltöltetlen beosztásra személyek biztosítását.

„A politikai tisztí és a »D« vonal személyi helyeit nem igénylem, ezekre a beosztásokra a Pol. osztály és a »D« osztály tesz javaslatot.” (325. f.) – írta alá a

⁷ HM HL HAKAD 01480/Mag.pk.tanf. – 1950. (09. 20.)

felterjesztést Király Béla vezérőrnagy magasabb parancsnoki tanfolyamparancsnok és Szabó József ezredes, politikai tiszt.

Ilyen előkészületek után született meg az 1. sz. Honvéd Akadémia parancsnoksági parancs tervezete.⁸ (2. sz. melléklet, 1108. o.)

A Honvéd Akadémia parancsnoksága 1950. október 18-án terjesztette fel a honvédelmi miniszternek – a Miniszteri Iroda útján – a „Helyzetjelentés a H.A. felállítási munkájáról”⁹ tárgyú anyagot, melyben jelentették, hogy az akadémia szervezete működik, a tapasztalatok szerint mindössze 5-7 fős létszámemelésre és 11 gépkocsivezető beállítására volna szükség.

A vezető szerveknél csak annyi szervezeti változást javasoltak, hogy a Kiképzési Osztály, a parancsnok tanulmányi helyettese alól kivonva, az akadémiaparancsnok és politikai tiszt közvetlen szervévé váljon. Ettől a változtatástól azt várták, hogy a tanulmányi helyettes kimondottan csak a tanulmányi (elméleti) kérdésekkel foglalkozik, s megszabadul a kiképzés megszervezésének napi gyakorlati munkájától.

A rendszeresített 149 tiszti helyből (ebben nem szerepeltek a hallgatók) 96 volt feltöltve. Ennek ellenére – az 1-1 repülő harcászati, illetve gyalogsági lökiképzési tanári; továbbá legénységi századparancsnoki és kiképzési előadói hely azonnali feltöltésén túl – inkább lassabb, de minőségi utánpótlás-biztosítást javasoltak. Sürgősnek, október 25-ig végrehajtandónak ítélték viszont a 25 tiszthelyettesi és 41 legénységi hiány pótlását.

A hallgatók áthelyezését folyamatosnak értékelték, az I. tagozatra 60, a II-ra 25, a III-ra pedig 98 tiszt már beérkezett. Hiányzott még az I. tagozaton 18, a III-on pedig 5 fő, a II. tagozatra ellenben 5 fővel többen vonultak be. Kérték, hogy az akadémia október 21-ig kapja meg az áthelyezési rendeletet, valamint az egyes hallgatók fegyvernemét.

Ami az oktatás előkészítését illeti, jelentették, hogy a kiképzési tervezetet az egy hete bevonult szovjet tanácsadóval megtárgyalták, ennek alapján lényegesen átdolgozzák, így az október 21-ig kiadandó változat „teljes mértékben a szovjet katonai akadémiákon folyó rendszernek és tematikának meg fog felelni” (356. f.), továbbá hogy a tanári kar október 9. óta három hetes előkészítő munkát végez, így a november-decemberi összes előadás, csoportos foglalkozás és bemutató anyaga vagy kinyomtatott, vagy nyomdakész állapotban van.

Jelentős gond mutatkozott viszont irodai és nyomdagépek, különösen pedig a hallgatók elszállásolása terén.

A felterjesztést Király Béla vezérőrnagy, a Honvéd Akadémia parancsnoka, illetve az új akadémia politikai tiszt, Sulyán György ezredes írta alá.

Az irat 4. számú melléklete tartalmazta a „Kiképzési naptár”-t, melynek lényege:

1.) Az akadémiai két évfolyamos tagozaton

November: Techminimum (Általános ismeret a Honvédség tisztjei számára: a technikai minimum rövidítése) – (70 óra), század harckiképzés (60 óra);

December-január: zászlóalj harckiképzés (100 óra);

Február-május: ezred harckiképzés (180 óra);

⁸ Uo. 1/P. – 1950. (09. 25.)

⁹ HM HL HAKAD 0244/H.Akad.P. – 1950. (10. 18.)

Június-július: hadosztály harckiképzésének alapismeretei.

2.) Egy évfolyamos Magasabb Parancsnoki Tanfolyamon

November: Techminimum (100 óra), század-zászlóalj harckiképzés (35 óra);

December-január: ezred harckiképzés (100 óra);

Február-május: hadosztály harckiképzés (225 óra);

Június-július 1. fele: hadtest harckiképzés (100 óra);

Július 2. fele: hadsereg harckiképzés (18 óra).

3.) Ezredparancsnoki tanfolyamon

November: Techminimum (100 óra), szakasz-század harckiképzés (60 óra);

December-január: zászlóalj harckiképzés (95 óra);

Február-május: ezred harckiképzés (190 óra);

Június-július: hadosztály harckiképzés és hadtest-tájékoztató (80 óra).

Mindhárom képzési formában:

Augusztus 1. fele: harcászati utazás, éleslövészetek és térképolvasás;

Augusztus 2. fele: záróvizsga;

Szeptember 1-20.: hadosztály- és hadtestgyakorlatok;

Szeptember 21-23.: tanévzárás.

Úgy tűnik, a felterjesztés több elemét – különösen a tiszthelyettesek és a sorállomány vonatkozásában – megszívlelték az előljárók. Ugyanis pl. a Honvéd Akadémia 1950. október 30-i létszámhelyzete¹⁰ (rendszeresített/meglévő) a következő képet mutatta: 2/3 táborno (ebből 1 hallgató); 395/334 tisz (ebből 223 hallgató); 91/100 tiszthelyettes és tisztes; 101/99 honvéd; 197/149 polgári alkalmazott, összesen: 786/685 fő.

A hidegháborús hisztéria fokozódását érzékelteti az október havi „Fegyelmi helyzetjelentés”¹¹ néhány adata is. Amíg a korábbi tanfolyamokon csak elvétve fordultak elő „éberség elleni kisebb vétségek,” ekkor már két őrnagy kapott 13-13, egy alezredes pedig 15 napi szobafogságot „éberség elleni vétség” miatt. A „hadsereg-tisztogatási” törekvésekkel függhetett össze az is, hogy november 1-jével 1 ezredest, 4 alezredest és 2 őrnagyot helyeztek nyugállományba – magas rendfokozatuk alapján valószínűleg m. kir. tisztek lehettek¹² (327. f.).

Egy 1950. november 15-én kelt kimutatás¹³ érdekes adalékot nyújt az új tisztikarba jelentkezők és tartalékos tiszti tanfolyamot végzettek áldozatvállalással párosult

¹⁰ HM HL HAKAD 0252/Techn. – 1950. (10. 18.)

¹¹ Uo. 0493/H.A. –1950. (11. 04.)

¹² Ez alkalommal sajnos jó volt a történelmi „szimat.” egy egykori tisztárs a kézirat elolvasása után közölte, hogy az egyik nyugdíjazott, Vizi-Makkay Ákos alezredes már civilben vett részt a tiszti gyűlésen, irodájában hagyva aktatáskáját, benne személyes holmiját. A gyűlés közben berohanó biztonsági tisztek az elnöki asztalra borították az aktatáska tartalmát, amiben „természetesen” titkos dokumentumok voltak. Vizi-Makkay alezredest bilincsben vezették el. Buzsáki Géza nyá. alezredes 2002. augusztus 22-i írásos nyilatkozata. (A szerző birtokában.)

¹³ HM HL HAKAD 0898/Tanf.pk.,Pü.alo. 1950. (11. 15.) Tóth Lajos vezérőrmagy is megerősíti ezt a tényt: a MÁV Istvánélki Javítóműhelyét, s az ott kapott kb. 1600 Ft-os fizetését hagyta ott 1948 novemberében a

elkötelezettségéről. Így pl. Pleskó Kálmán százados – később ezredes, a hadtudomány kandidátusa – a polgári életben 1650 Ft-ot keresett, tartalékos tiszti tanfolyami illetménye (feleséggel és 2 gyerekkel) 910 Ft-ra csökkent. De általánosságban is megállapítható, hogy míg a tartalékos tiszti tanfolyamra jelentkezettek döntő többsége 1100-1700 Ft-os civil illetménnyel rendelkezett, a tanfolyamhallgató századosok 870-910 Ft, a főhadnagyok és hadnagyok általában 870 Ft illetményt kaptak. (Kideríthetetlen okból 1-1 főhadagnál – egy korabeli illetékes által is nagy kérdőjellel megjelölve – 1318, illetve 1200 Ft szerepel.)

November hónapban nem következett be lényeges változás a személyi állomány vonatkozásában. A december 1-jei helyzet:¹⁴ 2/3 tábornok (ebből 1 hallgató); 395/363 – azaz 1 hónap alatt +29 – tiszt (ebből 248, azaz 25-tel több hallgató, mégpedig a Magasabb Parancsnoki Tanfolyamon [a továbbiakban MPT] – 20, az I. évfolyamon 78, az I. tanfolyamszázadnál, azaz az ezredparancsnoki tanfolyamon [a továbbiakban EPT] – 150 fő), köztük az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) 12 tisztje; 92/103 (tehát +1/+3) tiszthelyettes és tiszt (ebből 30 hallgató); 101/96 (azaz 0/-3) honvéd; 197/184 (0/+35) polgári alkalmazott, összesen 787/751 (azaz +1/+66) fő, valamint 16/16 ló. (131. f.)

Érdekes módon – legalábbis az akadémiai anyagok között – nem maradtak fenn iratok sem a tanévnyitóról, sem a képzés beindításáról. Bizonyos támpontot (az 1950. november 2-án kelt 02456/Min.Ir. – 1950. számú rendelet alapján a továbbiakban minden hónapban a honvédelmi miniszterhez felterjesztendő) az 1950. november hóról készített „Összefoglaló helyzetjelentés”¹⁵ ad. Először is arról jelentettek, hogy a rendszeresített állományból 27 tiszt, 10 tiszthelyettes, 11 tiszt, valamint 10-10 honvéd és polgári alkalmazott hiányzik. Bár ez bizonyos mértékben eltér az előző bekezdésben jelzett értékektől, azon állítás megalapozott voltán azonban nem változtat, hogy a tiszti hiányok pótlása a legfontosabb, hiszen azok 80%-a tanári hely volt: „Az egyes tanárookra, mind az előadások elkészítésével, mind az előadások megtartásával kapcsolatban olyan súlyos feladat hárul, amely előbb vagy utóbb a munka minőségi elkészítésének és ezen keresztül a hallgatók minőségi tudásának rovására mehet.” (349. f.) (Az előjárók talán túl komolyan vették az akadémia korábbi véleményét, miszerint a tanári kar feltöltése inkább lassúbb, de minőségi legyen! – Sz. M.) Az Összefoglaló helyzetjelentésben arra is rámutattak, hogy a hiány nem oldható meg „bejáró” tanárokkal, hiszen azokat is gyakran helyettesítik, a helyettesek viszont tájékozatlanok mind az oktatás egészét, mind a hallgatókat illetően.

Ami a kiképzést illeti: a betervezett bevezető és fegyvernemi ismereti előadások rendben megtartottak. A hallgatók többsége nagy lelkesedéssel végezte munkáját, a naponta 5.45-től 22.30-ig tartó erős szellemi igénybevétel azonban rendkívüli nehézségeket okozott. A tananyag könnyebb megértése érdekében a tanárok külön kiemelték az előadás fő kérdéseit, a tanszékek az önképzés teljes ideje alatt konzultációs

törzstiszti tanfolyamért és az ottani 1100 Ft-os illetményért. (2002. szeptember 28-án kelt írásos nyilatkozata, 2. o. – a szerző birtokában.)

¹⁴ HM HL HAKAD 0252/1. Techn.szolg. – 1950. (12. 01.)

¹⁵ Uo. 0720/H.A. – 1950. (12. 01.)

szolgálatot tartottak, az osztályfőnökök pedig a jegyzetelési módszereket adták át a hallgatóknak.

Mivel a hallgatók egy része (pl. a tartalékos tiszti tanfolyamon) alacsony előképzettséggel rendelkezett, a tanulócsoportokat úgy állították össze, hogy a felkészültebbek segíthessék a gyengébbeket, illetve az osztályfőnökök és a konzultáns tanárok is kiemelt figyelmet fordítottak a nehezebben haladókra.

A kiképzést tovább nehezítette az a tény is, hogy 10 légvédelmi hallgató csak november 20-án vonult be. A lemaradást a tanszék 3 hónapra elosztva próbálta pótolni.

A tanári kar megterhelését csak fokozta, hogy 180 órában az akadémia tagozatain túl is tanítaniuk kellett harcászatot, műszaki ismeretet és tereptant a különleges osztályokban (minden bizonnyal a korábban jelzett 12 ÁVH-s tisztról van szó – Sz. M.), valamint Híradótiszti Iskolán.

Bár a hallgatók térítés ellenében naponta 7,50 Ft-ért kaptak étellemezést az étkezdében, az akadémia vezetése úgy látta, hogy ebből az összegből „az erős igénybevételnek megfelelő bőséges étellemezést biztosítani nem lehet, ezért a hallgatók leromlásával lehet számolni.” (350. f.)

Jelentette továbbá a vezetés, hogy az építkezési program lemaradása következtében csak 1951 májusában lehet a készenléttel számolni. Ezen túl beszámoltak még egy sor hiányról pl. a fegyverzet, a műszerek, a gépkocsik és az üzemanyag tekintetében.

A fegyelmi helyzetet általában kielégítőnek ítélték, bár a katonai magatartás, az éberség és a belrend terén lényegesen többet vártak a hallgatóktól. Több fenytést szabtak ki késés, pontatlan megjelenés miatt. A politikai és morális helyzetet is általában jónak minősítették, mert „mind a hallgatók, mind a tanárok megértették a békéért folyó harc – ezen belül Néphadseregünk fejlesztésének, megerősítésének, a sztálini hadtudomány elsajátításának – jelentőségét. Megértették, hogy Akadémiánkon szolgálatot teljesíteni kitüntetés jelent. Lelkesen tanítanak és tanulnak.” (350. f.)

A jelentés szólt arról a hangulatot károsan befolyásoló kérdéstről, hogy a tartalékos tiszti iskoláról áthelyezetteket nem sorolták át megfelelő illetménycsoportba (L. 13. lábjegyzet!) illetve a tisztek megoldatlan lakáshelyzetéről.

Ezekben a hetekben újabb fontos feladatot kapott a Honvéd Akadémia, hiszen egy december 18-án kelt iratban¹⁶ – egy eddig fel nem lelt 0931/H.A. – 1950. számú korábbi felterjesztésére hivatkozva – megküldte a honvédelmi miniszternek (újabb érdekes alárendeltségi viszony: a hadművelési csoportfőnök és a katonai tanintézeti csoportfőnök útján) a „Párt vezető funkcionáriusainak katonai kiképzési tervezetét,” valamint az ahhoz összeállított január-február havi tanrendet.

A kiképzést 10 hónaposra (1951. január 2 – november 1.) tervezték 165 kiképzési órában, valamint az akadémián töltött heti 3 – összesen 129 – órában. Ezen belül az óraelosztást a következők szerint tervezték: harcászati 117 óra (70%), törzsszolgálat 14 óra (9%), fegyvernemek hadi-műszaki adatai 18 óra (11%), tereptan 6 óra (4%), hadseregszervezés 4 óra (2%), valamint az imperialista hadseregek ismerete 6 óra (4%).

¹⁶ HM HL HAKAD 0952/H.A. – 1950. (12. 18.)

Lényegében tehát ezred-hadosztály szintű ismeretek megszerzését tartották fontosnak a párt vezető funkcionáriusai esetében.

Az illetékesek ugyanakkor – evés közben jön meg az étvágy – úgy látszik, rájöttek arra, hogy nem csak a már beiskolázott 12 ÁVH-s tisztnek van szüksége magasabb katonai ismeretekre, de a szervezet vezetőinek is. Így a 0549/Kat.Tanint.Csfség. – 1950. (12. 18.) számú – Farkas vezérezredes által aláírt – levélben¹⁷ javaslat fogalmazódott meg az akadémia felé az ÁVH vezető beosztásban lévő tisztjei parancsnoki továbbképzésének megszervezésére. Igaz, a „Javaslat...” megfogalmazás kissé megtévesztő volt, hiszen az irat első mondatából az derül ki, hogy a honvédelmi miniszter elrendelte a képzést.

A kiképzést minden szerdán 14.00 és 20.00 óra között kellett megszervezni egy 25 fős csoport számára, két ütemben. Az I. ütemben a Zalka híradótisztis iskolán a fegyvernemi alapismereteket, valamint „a sztálini harcászat alapjaihoz szükséges alapismereteket” (269. f.) kellett elsajátítani zászlóalj-szintű előadások meghallgatása útján. A II. ütemben a Honvéd Akadémián kellett hasonló módszerrel megismerkedniük az ezred-hadosztály témakörökkel. Az I. ütemet 1951. január 2. és április 15. között (84 óra), a II. ütemet április 16-tól szeptember 30-ig (132 óra) tervezték.

A Honvédelmi Minisztérium rövidesen megküldte az akadémiának a „Katonai kiképzésre elfogadott pártfunkcionáriusok, állami és tömegszervezeti funkcionáriusok”¹⁸ tárgyú iratot, ami arról tanúskodik, hogy az illetékesek – legalább is ekkor – nagyon komolyan vették a tanfolyamot. A beiskolázott 66 fő között olyanok szerepeltek, mint Kiss Károly, a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke; Hegedűs András, a Központi Vezetőség (KV) titkára; Kőből József, az Építőmunkás Szakszervezet főtitkára; kerületi és nagyzemzeti PB titkárok illetve vezérigazgatók; Komócsin Mihály, a KV Agitációs és Propagandaosztály helyettes vezetője; Fehér Lajos, a Szabad Föld szerkesztője; Csergő János, a Nehézipari Minisztérium államtitkára; Erdei Ferenc földművelésügyi miniszter; Gyenes András, az ÉDOSZ főtitkárhelyettese; Brattyó János, az Építőmunkás Szakszervezet főtitkárhelyettese; Földes László, a KV Káderosztályának vezetője és Vas Zoltán, a Tervhivatal vezetője.

Az 1950 decemberi Összefoglaló helyzetjelentésből¹⁹ megtudható, hogy még mindig 31 tiszt, 10 tiszthelyettes, 9 tisztes, 13 honvéd és 6 polgári alkalmazotti hiánnyal küzdöttek. Továbbra is a hiányok 80%-a esett a tanári helyekre.

Az előírt kiképzési feladatokat alapvetően teljesítették, a hallgatók szorgalma változatlanul jó volt. Itt tudható meg a novemberi tanulmányi eredmény is. E szerint a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam (II. tagozat) két osztályának átlaga 3,387 és 3,225 volt. A legjobb tanulmányi eredménnyel (4,285) Házi Sándor vezérőrnagy dicsekedhetett, míg a

¹⁷ Uo. 0982/H.A. – 1950. (12. 24.)

¹⁸ HM HL HAKAD 0983/H.A.PK. – 1950. Ugyanakkor a rendelkezésre álló névsor nem pontos. Tóth Lajos vezérőrnagy, mint az „S” osztály osztályfőnöke, határozottan emlékszik arra, hogy hallgatója volt Apró Antal és Kádár János is. A másik („T”) osztály osztályfőnöke Monoszlai Gyula ezds. volt. (Tóth Lajos nyá. vezérőrnagy 2002. szeptember 28-án kelt írásos nyilatkozata, 3. o.) A több évtizedes távlat valószínűleg megcsalta a visszaemlékezőt, mert egy későbbi irat tanúsága szerint Apró Antal a következő tanfolyam hallgatója volt – Sz. M.

¹⁹ Uo. 0986/H.A. – 1950. (12. 29.)

leggyengébbel (2,285) – valószínűleg kevesebb tapasztalata miatt – Novák József főhadnagy. Az I. tagozat osztályátlagai 3,666 és 3,4 között mozogtak. A legjobb egyéni eredményt (4,61) Gecse Lajos hadnagy (rep.) érte el, míg a leggyengébb hallgató átlaga 2,00 volt. A III. tagozaton (EPT) a legjobb eredményt (3,844) az „F” (lövész) osztály mutatta fel, a leggyengébbet (2,64) a „H” (tüzér) osztály. Az egyéni átlagok 4,6 és 2,00 között mozogtak.

A tanszékek továbbra is tartani tudták az előadások készítésének 2 hónapos „rátartását.” A minőségi munka biztosítása szempontjából fontos elemként jelentették, hogy az újabb tanácsadó megérkezéssel immár két szovjet tanácsadó működhet az akadémián. Sőt, a két tanácsadó által tartott tiszti módszertani foglalkozásokon több elvi és alaki kérdést tudtak tisztázni, ezáltal is elősegítve a kiképzés minőségi javítását. Arra is láttak reményt, hogy még az év végéig elkészüljön a harcászati, valamint a hadtörténelmi kabinet.

A hallgatók fegyelmi helyzetében bizonyos visszaesést tapasztaltak, pl. egy tiszt „Titkos” minősítésű anyagot akart a tanintézetből kivinni. (Otthon akarta folytatni a tanulást? – Sz. M.). Ami viszont a politikai és morális helyzetet illeti: a személyi állományt lelkesítette a „koreai Néphadsereg és a kínai önkéntesek hatalmas győzelme...Az imperialisták »tüzet szüntess«, »békülékenységi« politikájuk mögött tisztán látják az újabb agresszió előkészítését... Az imperialisták provokációira pedig fokozott munkával, szorgalmas tanulással, jó tanítással válaszolnak.” (380. f.) – szolt a jelentés.

Csak a „történelmi hűség” kedvéért utalni kell viszont arra, hogy továbbra is tapasztalható bizonyos aszinkronitás az akadémia egyes szervezetei között, hiszen egy 2 nappal későbbi létszámkimutatás²⁰ bizonyos eltérést jelez az előbbi jelentésben foglaltakhoz képest. Így a december 31-i állapot szerint az akadémián volt 2/3 tábormok (ebből egy hallgató), 397/384 tiszt (ebből 252 hallgató), 92/92 tiszthelyettes és tisztes (ebből 10 hallgató sorörmester), 101/87 honvéd, valamint 197/193 polgári alkalmazott, összesen: 789/759 fő, továbbá 16/16 ló. Nos, az összlétszámban itt szereplő 30 fős hiány nem egyezik a decemberi összefoglaló jelentésben szereplő 69 fős deficittel!

Az 1951. év első hónapjának fontosabb eseményeibe a januári Összefoglaló jelentés²¹ ad betekintést. Bevezetőben utalnak az előző napon felterjesztett 0225/H.A. – 1951. számú iratra (részletes ismertetésére rövidesen sor kerül – Sz. M.), amelyben „olyan javaslatok szerepelnek, amelyek megvalósítása sürgősen szükséges, kérem e felterjesztésemet soron kívül elintézni, illetve esetleg a H. M. Kollégiumának napirendjére tűzni, mert a javaslatok úgyszólván a H. M. összes Főcsoportfőnökségének ügykörét érintik.” (17. f.)

A hónap folyamán kivonták a tanulmányi helyettes alárendeltségéből a Kiképzési Osztályt – tehát az előjárók helyt adtak a korábbi felterjesztésben szereplő javaslatnak –, így az érintett parancsnokhelyettes érdemibb (elméleti) kérdésekkel foglalkozhatott. Ugyanakkor az Összefoglaló helyzetjelentés rendkívüli gondként jelezte, hogy a HM 0118/H.V.K. Szerv.o. – 1951. sz. rendeletével fel kellett állítani a Honvéd Akadémia Sajtóosztályát és nyomdáját. Ugyanis e – különben pozitív – lépés következményeként

²⁰ HM HL HAKAD 01030/Techn.szolg. – 1950. (12. 31.)

²¹ Uo. 0228/H.A. – 1951. (02. 01.)

azonnali hatállyal meg kellett szüntetni a sokszorosító alosztályt. „Ez a rendelet teljes mértékben figyelmen kívül hagyja a Honvéd Akadémia kiképzési szempontjait, megszünteti a sokszorosító alosztállyal a Honvéd Akadémia gépirónói helyeinek a zömét is. Ezzel lényegében leállítja a Honvéd Akadémián a feladatok (alkalmazó megbeszélések, Vezérfonalak és más kiképzési vezérfonalak) sokszorosítási lehetőségét” (17. f.) – mutatott rá a jelentés, s kérte egyben a rendelet hatályon kívül helyezését.

A személyi helyzetben sem történt lényegi változás. A kiképzési tervet csak a III. tagozat (EPT) tudta teljesíteni, a másik kettőnél a vezetési gyakorlat miatt 9 nap kiesett.

A január első napjaiban letett „Techminimum” vizsgák eredményei a következők voltak:

<i>Tagozat</i>	<i>„Kiváló” (5)</i>	<i>„Jó” (4)</i>	<i>„Megfelelő” (3)</i>	<i>„Meg nem felelő” (2)</i>
I. (2 éves akadémiai)	1 fő (1,3 %)	30 fő (38,9 %)	34 fő (14,2 %)	12 fő (15,5 %)
II. (MPT)		13 fő (33,3 %)	18 fő (46,2 %)	8 fő (20,5 %)
III. (EPT)		52 fő (33,3 %)	77 fő (49,4 %)	27 fő (17,3 %)

Nem vizsgázott az I. és III. tagozatból 2-2 fő (kórház).

A legjobb eredményeket a következő hallgatók érték el:

I. tagozat: Pleskó Kálmán százados (5,00) – később ezredesként a Kiképzési Főcsoportfőnökség egyik meghatározó személyisége, valamint Bócsik László alhadnagy (4,75), később a ZMKA Tüzér tanszékének tanára és Stadmüller Ottó alhadnagy (4,75);

II. tagozat: Csaba Gyula őrnagy (4,68) és Szabó János százados (4,62);

III. tagozat: Sandler János főhadnagy (4,56), Schmidt István alhadnagy (4,56) – később vezérőrnagyként a légierő egyik vezetője – és Csillag József hadnagy (4,5).

A vizsgaeredményekben szerepet játszott az is, hogy a hallgatók „sok esetben még szombaton és vasárnap is bejönnek önként tanulni... a tanárok állandóan, de sok esetben még vasárnap is a hallgatók rendelkezésére álltak konzultálás céljára.” (18. f.) A meg nem felelteknek februárban kellett pótvizsgát tenniük.

A fegyelmi helyzet január hónapban tovább romlott. Több fenyítést kellett kiszabni éberségi hiányosságok miatt (csak a tantermet zárták le, de a „T” dobozt nem). „A titoktartás és éberség terén fennálló hiányosságok megszüntetését gyakori meglepetésszerű ellenőrzéssel és fokozottabb politikai oktatással fogjuk kiküszöbölni.” (18. f.) – ígérte az akadémia parancsnoka és politikai tisztje.

Ami a politikai és morális helyzetet illeti, a hallgatók nagy érdeklődést tanúsítottak a koreai háború, Eisenhower európai szemléltje és a jugoszláv hadgyakorlat eseményei iránt. Mindenekelőtt azonban: „Az M.D.P. II. kongresszusára mindenki nagy várakozással tekint. Tudják, mit jelent a Párt irányító szerepe. A kongresszustól várják a meglévő hibák feltárását és a követendő út kijelölését. Hazánk és Pártunk nagy

eseményének megünneplésére személyi állományunk felajánlásokkal, jó munkával készül.” (18/a. f.)

A február 1-jei létszámhelyzetben sem történt lényeges változás, a tényleges hallgatói létszám 6 fővel (397/378), a tényleges tiszthelyettesi és tisztési állomány 10-zel csökkent (92/82); megnőtt viszont a létszámfölötti honvédek száma (101/120); eggyel nőtt a rendszeresített helyek száma és teljesen feltöltődött a polgári alkalmazotti állomány (198/198), így az összlétszám 790/781-re módosult.²²

Mint korábban már utaltunk rá, Király Béla vezérőrnagy és Sulyán György ezredes 1951. január 31-én nagyon alapos, 12 oldalas anyagot terjesztett fel az előljáráshoz „Előterjesztés a H.A. alapvető kérdéseinek rendezése tbn.”²³ címmel. Már az első mondatok is szokatlanul kemények voltak: „Jelentem, hogy a Honvéd Akadémia az 1950/5. (sajtóhiba, helyesen: 1950/51. – Sz. M.) tanévet a leglényegesebb kérdések tekintetében a rögtönzés jegyében kezdte meg. Így kellő időben nem volt lerögzítve a szervezése, idejében nem történt intézkedés a káderezési szükségletek biztosítására, végül az 1950/51. kiképzési évre szükséges építkezések mind terjedelemben, mind minőségben helytelen számvetések alapján készültek.” (13. f.) Emellett sok más nehézséggel meg kellett küzdeni, amelyek rontották a végzett munka minőségét.

Mivel időben indított szervezési munkával az előterjesztés a hibák nagy részét kiküszöbölhetőnek ítélte: „Az alábbi felterjesztésben tehát olyan alapvető javaslatokat teszek, amelyek az 1951/52. kiképzési évre megfelelő körülményeket teremtenek a Honvéd Akadémián, de bizonyos mértékben a már folyó 1950/51. kik. év munkáját is javítják.” (13. f.) – jelentette az akadémia vezetése.

I/A. Az 1951/52. kiképzési év feladataival kapcsolatos javaslatok:

- az 1. tagozatsoport másodévesként folytassa, majd fejezze be a tanulmányait;
- a 2. tagozatsoport kezdje meg – az ideihez hasonlóan – az 1. éves tanulmányait négy csoportban (lövész, páncélos, tüzér és repülő osztályokban), s 1953 őszén fejezze be a képzést;
- a 3. tagozatsoportban már az 1951/52. tanévben induljon be a 3 éves képzés 1. évfolyama az előbbieken szereplő 4 fegyvernemi osztályban. Egyben a vezetés javasolta annak megvizsgálását, hogy nem volna-e szükség műszaki és híradó tisztek képzésére is. Pozitív döntés esetén a 2. és 3. tagozatsoportban beállítható lenne 1-1 osztály 10-10 műszaki és híradó tiszttel. Ennek viszont bizonyos tanári létszámnövelési következménye volna.

Ettől függetlenül is voltak javaslatok az oktatás minőségi fejlesztésére. Az akadémia vezetése jó érzékkel hivatkozott szovjet példára: „Az esetleges műszaki és híradó hallgatók nélkül az I. tagozat össz hallgatói létszáma 240 hallgató lenne, de mivel a szovjet magasabb katonai akadémiákon az egyes kiképző osztályok maximális hallgató létszáma 15 fő, kérem annak megállapítását, hogy legalább a 3 éves tagozatnál nem

²² HM HL HAKAD 0252/3./Techn.szolg. – 1950. (1951. 01. 30.)

²³ HM HL HAKAD 0225/H.A. – 1951. (01. 31.)

szállíthatnánk e (sic!) le a vezényelt hallgatók létszámát osztályonként 15-15 főre (20 helyett).” (13/a. f.)

I/B. A meglévő II. (magasabb parancsnoki) tagozat átszervezésére vonatkozó javaslatok:

- ne öt hónapos, hanem egy éves legyen. A legelső tanfolyam esetében elegendő volt az 5 hónap, mivel „mindenféle tekintetben kiváló káderek voltak a hallgatók” (13/a. f.), ezért öt hónap alatt is fel tudtak készülni a magasabb parancsnoki feladatok ellátására. A jelenlegi hallgatók viszont már nem ennyire válogatottak, így már lesznek közöttük olyanok, akik ennyi idő alatt nem képesek elérni a kitűzött kiképzési célt. Valószínűleg a jövőben is így lesz, ezért javasolták, hogy az 1951/52. kiképzési évben már egy éves legyen ez a tanfolyam;
- e tagozaton célszerű volna indítani egy harmadik (tanárképző) osztályt, melynek kibocsátott hallgatói „a Honvéd Akadémián segédtanárul alkalmasak legyenek és megfelelő harcászati tanárokká váljanak a fegyvernemi iskolák számára.” (13/a. f.) Tehát, bár lényegében szintén a magasabb parancsnoki tanfolyam tananyagát sajátítanák el, de a kiképzés módszertana „súly-tantárgyat” képezne;
- így biztosítható lenne a Honvéd Akadémia „egyéni tanulóinak” képzése, hiszen „a jövő kiképzési évben is kell ilyen feladatokat ellátni, mint a Párt vezető kádereinek, magasabb beosztású politikai tiszteknek stb-nek egyéni tanulás útján való kiképzése.” (13/a. f.) E tagozatban kb. 60 hallgatóval és 80 egyéni tanulóval lehet számolni.

I/C. A III. tagozat (1 éves ezredparancsnoki tanfolyam) tekintetében az akadémia vezetése mindössze annyi változtatást javasolt, hogy a jelenlegi 20-szal szemben jövőre csak 10 repülő hallgatót iskolázzanak be, így a tanfolyam 140 fővel indulna.

Az 1951/52. tanévben a következő hallgatói létszámmal számoltak (11.f.): I. tagozat 240 fő, II. tagozat 60 fő, III. tagozat 140 fő, egyéni tanuló 80 fő, összesen 520 fő

E mutatók közlését fontosnak tartotta az akadémia vezetése: „Javaslom elsősorban e hallgatói állomány számvetés elbírálását és ebben a tekintetben a döntés meghozatalát, mert az alábbiakban megszerkesztett javaslataim ezekre az állományadatokra vannak felépítve.” (14. f.)

II. Szervezés

- Az akadémián rendszeresített hadianyag viszonylag kis mennyisége nem igényel önálló „technikai parancsnoki” beosztást. Ugyanakkor az akadémiaparancsnok és a politikai tiszt tehermentesítése érdekében – hogy minél nagyobb mértékben tudjanak részt venni a kiképzés irányításában – a technikai parancsnok és a Szolgálatvezetői Osztály egyesítése útján létre kell hozni az akadémiaparancsnok közigazgatási helyettese beosztást. Hatáskörébe tartoznának a legénységi, a szolgálatvezetői („T” iroda, segédhivatal), valamint a technikai szolgálati ügyek.
- Mivel az akadémiaparancsnok tanulmányi helyettesét a közelmúltban sikerült bizonyos mértékben tehermentesíteni, ugyanakkor a tudományos kutatómunka

szorosan kapcsolódik a tanulmányi ügyekhez, ezért a Tudományos Kutató Osztályt – alosztályként – célszerű lenne a tanulmányi helyettes alá rendelni.

- A megnövekedett, ugyanakkor differenciálódott feladatrendszer következtében a két tagozatparancsnoki beosztás helyett célszerű hármat létrehozni, úgymint: akadémia tagozatparancsnok; magasabb parancsnoki, tanárképző és egyéni tanulók tagozatparancsnoka, valamint ezredparancsnoki tagozatparancsnok.
- A tapasztalatok azt mutatják, hogy a tanári kar nem csak minőségi, hanem mennyiségi téren is igen nagy erőfeszítések árán tud megfelelni a követelményeknek, ezért a Honvéd Akadémia állományát – a hallgatókat nem számolva – 87 tiszttel, 29 tiszthelyetttel, 67 honvéddal és 17 polgári alkalmazottal célszerű emelni. Így 1 hallgatóra jut 1,8 fő (tiszt, legénységi és polgári) illetve 0,5 tiszt. „A Honvédelmi Miniszter Bajtárs 1950/51. k. évre szóló elvi döntése az volt, hogy a Honvéd Akadémián a hallgatók és a keret aránya kb. 1:2-höz lehet, ezt az arányt még az 1951/52. k. évből sem érjük el.” (14/a. f.) – szöveg a jelentésben. A javasolt létszám a következő volt: 229 tiszt, 72 tiszthelyettes, 99 sortiszt, 439 hallgató, így katonák összesen: 1007; polgári alkalmazott: 214, mindösszesen: 1221 fő. Ami a rendfokozati megoszlást illeti: 5 vezérőrnagy (a javasolt változás +3), 24 ezredes (+1), 40 alezredes (+29), 72 őrnagy (+13), 55 százados (+24), 23 főhadnagy (+8), 6 hadnagy (-1), 4 alhadnagy (+3). (33. f.)
- megfogalmazódott az a kérdés is, hogy az új állománytábla 1951. április 1-jén lépjen életbe, azzal a megkötéssel, hogy a meghatározott beosztások csak augusztus 1-jétől, míg a hallgatói állományból szeptember 1-jétől tölthetők be.

III. Oktatói káderek helyzete

- Részben a létszám sem elégséges (a 74 tanári helyből 51 van feltöltve, azaz 30 %-os a hiány), részben már jelenleg sem felelnek meg az akadémiával szemben támasztott követelményeknek, nem hogy a jövőben. „A meglévő 51 tanárból 36 a Horthy hadsereg tisztje volt, tehát az *össz oktatói káder 75%-a* (pontosabban 70,6 %-a! Helyesbítés és kiemelés tőlem – Sz. M.) régi tiszt. A Honvéd Akadémia felállításakor és azóta a Szovjetunióban kiképzett, a magasabb parancsnoki tanfolyamot és törzstanfolyamot végzett káderek közül összesen 15 tanárt kaptunk, ami az oktatói káderek 25%-át (pontosabban 29,4%-át – Sz. M.) teszi ki.” (14/a. f.) A helyzetet még rontotta, hogy a tanári karban 8-10 olyan személy volt, „akiknek a Honvéd Akadémián való megtartása nem kívánatos” – itt magára még nem gondolhatott Király vezérőrnagy –, így az új tanévben várhatóan 40 körüli oktatói létszámmal terveztek.
- A következő kiképzési év akadémiái végzettségű tanárigénye kb. 120 fő, tehát a várható hiány mintegy 80 fő.

A hiányok pótlásával kapcsolatban az a javaslat fogalmazódott meg, hogy az akadémia folyamatosan kapjon a szovjet tanintézetekből visszatérő tiszteket olyan számvetéssel, hogy minden tanszékre, s ezeken belül minden „szakmára” legalább 1-1 kint végzett tiszt jusson. Úgy számoltak, hogy legalább 10 ilyen személyre volna szükség a kiképzési év kezdetéig. Ezen kívül az éppen folyó Magasabb Parancsnoki Tanfolyam hallgatói közül is igényt tartottak 20 főre. Továbbá megfogalmazódott az az

igény is, hogy az 1951. május 2-án megindítandó újabb Magasabb Parancsnoki Tanfolyamon két 20-20 fős osztályt indítsanak, ahol tanárképzés folyjék, s az fejeződjön is be szeptemberre. Mivel az 5 hónapos kiképzési idő meglehetősen feszített ütemet igényelt, a felterjesztés azt javasolta, hogy a „40 fő tanárjelölt kádert a fegyvernemi tiszt iskolákban jelenleg folyó zlj. (osztály) parancsnoki tanfolyam hallgatói közül káderezzenek ki” (15. f.), s a tanfolyam áprilisi befejeztét követően bocsássák őket az akadémia rendelkezésére. A válogatás elősegítésére kezdeményezték, hogy a záróvizsgákon az akadémia 1-1 szaktanárral képviseltethesse magát. A 40 fő fegyvernemi megosztására is javaslatot tettek: 16 lövész; 4-4 repülő, híradó, műszaki és páncélos; 6 tüzér, valamint 2 hadtápos; a fennmaradó 10 fős szükséglet biztosítását a szeptemberben befejeződő ezredparancsnoki tanfolyamból kérték.

Végezetül a felterjesztés megismételte a II. pontban megfogalmazott azon javaslatot, hogy szeptembertől induljon a Magasabb Parancsnoki Tanfolyamon tanárképzés, s az működjön mindaddig, „amíg a Honvéd Akadémia tanárszükséglete 2-3 évet végzett növendékekből nem biztosítható. Ha ez az idő bekövetkezik, akkor a Honvéd Akadémián már csak olyan személy taníthatson, aki a Szovjetunióban nyert kiképzést, vagy a Honvéd Akadémia 2-3 éves tagozatát sikeresen elvégezte.” (15. f.)

IV. A dicséreti és fenyítési jogkörök rendezése

A felterjesztés lehetetlennek ítélte azt a gyakorlatot, hogy nem beosztáshoz, hanem rendfokozathoz kötik az adott jogköröket. Így pl. egy századosi rendfokozattal bíró tanszékvezetőnek elenyészően kicsi a dicséreti és fenyítési lehetősége. Ennek kiküszöbölésére az alábbi jogkörök biztosítását javasolta:

- az akadémiaparancsnok Szolgálati Szabályzatban rögzített hadtestparancsnoki jogköre reális;
- az akadémiaparancsnok tanulmányi valamint közigazgatási helyettese, továbbá a tagozatparancsnokok számára hadosztályparancsnoki;
- a tanszékvezetők, osztályvezetők (politikai, kiképzési; hadtápparancsnok), valamint alosztályvezetők és osztályfőnökök ezredparancsnoki;
- a hallgatói osztályparancsnokok különleges fenyítő és dicsérő jogkörrel („hatalommal”) rendelkezzenek (minden beosztottal szemben egyszerű és szigorú megfeddés szóban és szóbeli dicséret).

V. Javaslat a Honvéd Akadémia Kollégiuma felállítására

A Honvéd Akadémián folyó tanulmányi és fokozatosan meginduló tudományos munkára – valamint az új, nagyobb szervezetre – való tekintettel szükséges a tanintézet vezetőiből egy testület (kollégium) létrehozása. Ennek feladata legyen:

- gondoskodni a szovjet hadtudomány helyes elsajátításáról; a Honvéd Akadémián e vonatkozásban szerzett tapasztalatok kiértékeléséről és hasznosításáról;
- az akadémián folyó tudományos munka szabályozása és a kiképzési módszerek tökéletesítése;
- a szerzett tapasztalatok alapján elvi javaslatokat tenni a vezérkari főnök felé;
- elméleti anyagok kidolgoztatása a szabályzatok egyes tételeivel összefüggésben;
- az akadémia alapvető kérdéseiről dönteni.

A Kollégium tagjai legyenek hivatalból: az akadémia parancsnoka és politikai tisztje, a parancsnok tanulmányi helyettese (egyben a Kollégium titkára) és politikai tisztje, valamint a politikai osztály vezetője. A többi tagot a vezérkari főnök nevezze ki. Működését a Kollégium 1951. május 1-jén kezdje meg.

VI. A hallgatók kiválogatása

A januári „Techminimum” vizsgák azt bizonyítják, hogy a tagozatok állományának 13-20 %-a esetében nem garantált a tanulmányok sikeres befejezése. A jövőben a hallgatói létszám növekedésével ez az arány tovább nőhet. További gond, hogy ha 3 évre nő a kiképzési idő, akkor még hosszabb ideig „hurcolják magukkal” a majdan kihullókat, ami roppant gazdaságtalan. „Ezen a helyzeten úgy lehetne változtatni, hogy ha az 1951./52. kik. évre a hallgatókat már felvételi vizsgával válogatnánk.” (16. f.)

Ezzel kapcsolatos konkrét javaslat:

- az egy éves tanfolyamokra (ezred- és magasabb parancsnoki) továbbra is a Személyügyi Csoportfőnökség vezényelje a hallgatókat;
- a három és a két éves tagozat első évfolyamaira már csak felvételi vizsga után vegyenek fel hallgatókat. E megmérettetés a katonai alapismeretekre (tereptan, zászlóaljharcazat és techminimum), valamint általános ismeretekre (mennyiségtani alaplételek és a magyar nyelv ismerete) terjedjen ki. Az orosz nyelv tudása előnyt jelent;
- a felveendő létszám 2-3-szorosából lehessen válogatni, s be kell vezetni a jelentkezés önkéntességét is.

„A pályázati hirdetéssel egyidejűleg politikai munkát is kellene indítani, hogy legkiválóbb kádereink tényleg pályázzanak.” (16. f.) – szólta a javaslat. A felvetteket szeptemberben szabadságot kellene és a hallgatók az első kiképzési nap előtt 5-7 nappal vonuljanak be az akadémiaira.

VII. E pontban egy sor, itt nem részletezendő problémát is felvetettek, mint pl. :

- az akadémia könyvtárának megalapozása,
- az akadémian folyó építkezések,
- a klubépület és kulturális központ felszerelése,
- a késő éjszakáig dolgozó tanárok társas gépkocsin való hazaszállításának megoldása.

VIII. A hallgatók szociális helyzete

Az adott tagozaton belül egységes illetménycsoportot kell meghatározni, pl.:

	Repülő	Páncélos	Egyéb
Magasabb Parancsnoki Tanfolyamon	12	13	14
Akadémiai (2 éves)	13	14	15
Ezredparancsnoki (1 éves)	14	15	16

(Az 1-es beosztás volt a legmagasabb – Sz. M.)

Akik magasabb beosztási illetménnyel érkeztek az akadémiára, azok megtarthatták az eredetét, bár megfogalmazódott az a javaslat is, hogy az 1951/52. kiképzési évtől már egységes illetményt kapjon minden hallgató.

Szükségesnek ítélték továbbá, hogy a kötelezően bentlakó tagozatokon a nagybudapestiek számára is járjon a napi 6 Ft-os ételmezei illeték, hiszen gyakorlatilag ők is külön élnek családjuktól.

IX. Javaslat az 1950/51. kiképzési év tervezetének módosítására

Egyrészt azért kell módosítani, mert a vezetési törzsgyakorlat által felemészített 9 nap pótlására nincs elég tartalékidő, másrészt a tanári kar képzettségi hiányosságának pótlására is kell bizonyos időt biztosítani. Ezek következtében szükség van módosításra, mégpedig a következő formában:

- hetente egy teljes napot kell biztosítani a tanári továbbképzésre, mely napon a hallgatók számára önképzés állítandó be. Ezt indokolja a szovjet katonai tanintézeti tapasztalat is, ahol 1 óra előadásra 2 óra önképzés jut. Ebben az új helyzetben a jelenlegi 35 perc helyett már 1 óra önképzés jutna 1 tanórára;
- a 9 kiesett nap pótlása, valamint a heti egy önképzési nap biztosítása érdekében maradjon el a 2 hetes harcászati út;
- a jelenlegi Magasabb Parancsnoki Tanfolyam a kiképzés teljes befejeztét követően, április 26-án záruljon. Az új tanfolyam hallgatóit április 1-jéig válasszák ki, 10-26-ig szabadságolják őket, majd április 26-án vonuljanak be az akadémiára. A tanulmányokat május 2-án kezdjék meg és szeptember 26-án fejezzék be.

Javasolta továbbá a felterjesztés, hogy szeptemberben a teljes tanári kart mentesítsék minden szolgálati feladat alól – beleértve a csapatgyakorlatot is – annak érdekében, hogy e hónapban tanári előkészítő tanfolyamot szervezhessenek. „Az egyhónapos tanfolyam a tanári kar részére annál is inkább szükséges, mert egyrészt a jelenlegi tanári kar tudása sem üti meg a megkívánt mértéket, másrészt a Honvéd Akadémia tanári kara igen nagy mértékben fog gyarapodni, olyan tanárokkal, akiknek szolgálati ideje és tapasztalata igen rövid és hiányos, így egy teljes hónapi előkészítő tanfolyam az ő részükre is nélkülözhetetlen.” (18/a. f.)

Mint látható, az akadémia vezetése nagyon komoly erőfeszítéseket tett mind a képzés, mind a tanári és hallgatói kar minőségi fejlesztése érdekében.

Ez azonban csak a lépések egyike volt! Két nappal később – 1951. február 2-án – újabb felterjesztéssel éltek a vezérkari főnök felé a hallgatók előmenetelének kimutatása és értékelése tárgyában.²⁴

Ebben az anyagban mindhárom tagozatnál az alábbi rendszer bevezetését javasolta Király Béla vezérőrnagy (Sulyán ezredes, politikai tiszt neve oda volt gépelve, de az aláírása hiányzik), az alábbiak szerint:

A.) Az egyének elbírálása

A hallgatók a következő osztályzatokat kaphatják:

„5” – azaz „kiváló” – osztályzatot kaphat az, aki a kiképzési anyagot tökéletesen elsajátította és képes a gyakorlatban is maradéktalanul végrehajtani azt; eredményesen képes megszervezni a fegyvernemek együttműködését; a gyakorlati feladatokat előljárói,

²⁴ HM HL HAKAD 0933/H.A. – 1950. (1951. 02. 02.)

vagy tanári közreműködés nélkül helyesen oldja meg; parancsnoki rátermettségével kiemelkedik társai közül és önképzésére is súlyt helyez.

„4” – azaz „jó” – értékelést érdemel az a hallgató, aki a tananyagot szilárdan elsajátította, elméleti ismereteit a gyakorlatban helyesen alkalmazza; döntései mellett helyesen érvel; a feladatait előljárója, vagy tanára legcsekélyebb közreműködésével oldja meg és parancsnoki rátermettsége átlagon felüli.

„3” – azaz „megfelelő” – osztályzatot érdemel az a hallgató, aki megfelelő módon sajátította el az ismereteket és azokat szabatosan, de néha pontatlanul képes előadni; a feladatokat kisebb tanári segítséggel általában helyesen oldja meg.

„2” – azaz „meg nem felelő” – osztályzat jár annak, aki a kérdés lényegéről csak felületes ismeretekkel rendelkezik; az elméleti tananyagot nem tudja helyesen alkalmazni a gyakorlatban és a feladatokat még tanári segítséggel sem tudja megoldani.

A fentiekén kívül még figyelembe kellett venni a határozottságot, a gyakorlatiasságot, valamint a szóbeli, az írásos és vázlatbani kifejezőkészséget. (Ez a felsorolást egyben fontossági sorrendet is jelentett.)

B.) Szorzószámok bevezetése

Annak érdekében, hogy a hallgatók tanulmányi eredményének elbírálásánál a legfontosabb tantárgyak értékelése kidomborodjék, az akadémián szorzószámokat terveznek bevezetni. (3. sz. melléklet, 1123. o.) Az elbírálásnál a fontosság mellett azt is figyelembe kell venni, hogy az adott tantárgyat milyen óraszámban oktatták.

Bár a honvédelmi miniszter a 07411/Pü.1. – 1950. számú rendeletével a „hadtáp szolgálat” tantárgyat melléktárggyá minősítette, az akadémia vezetése most javasolta, hogy legyen ismét főtárgy, mivel „A Honvéd Akadémián a kiképzés oly egységekkel folyik, ahol az anyagi ellátás megszervezése és biztosítása a pk-nak igen felelős feladata.” (232/a. f.)

C.) Az egyéni rangsor megállapítása

Ez a helyes törekvés egy kicsit bonyolult sikerült, ugyanis a javaslat szerint a felterjesztés 1. sz. mellékletében szereplő szorzószámokkal az ott leírt módon meg kellett szorozni a tanári osztályzatokat, az így kapott szorzószámok osztályzatértékeit össze kellett adni, az összeget pedig el kellett osztani a szorzószámok összegével (a 2 és 5 között kapott értéket két tizedesig kellett kiszámítani, az így kapott hányados adta a hallgató tanulmányi összeredményének átlagos középértékét, ami egyben a rangsor alapját képezte).

Ami az összeredményt illeti:

ötös, „kiváló” az a hallgató, akinek – fenti módszerrel számított – átlagos középértéke minimum 4,8, azonban nincs hármas, vagy gyengébb osztályzata általános harcászatból, illetve a hallgató saját fegyvernemi harcászatából, és a politikai tantárgyakból (marxizmus-leninizmus, történelem, politikai gazdaságtan);

négyes, „jó” az a hallgató, akinek átlaga legalább 3,7, és nincs kettes, vagy gyengébb osztályzata a fent említett tantárgyakból;

hármas, „megfelelő” az, akinek nem rosszabb az átlaga hármasnál és nincs egyese;

„meg nem felelő” a hármas átlagot el nem érő hallgató, vagy akinek „akár csak egy kettes osztályzata is van” (233. f.) Ez viszont mintha ellenmondásban lenne a „megfelelő”-nél leírtakkal, hiszen ott csak az egyes volt kizáró ok!

A módszer kiagyalói maguk is érezhették elképzelésük bonyolultságát, mert a felterjesztéshez szükségesnek vélték példát mellékelni a középérték kiszámításáról. (4. sz. melléklet, 1124. o.)

Ezek a minőségi fejlesztésre való törekvések az akadémia vezetésének helyes helyzetfelméréséről tanúskodnak, amelyek összhangban voltak magasabb szintű elképzelésekkel. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy röviddel ezután, 1951. február 17-én minisztertanácsi rendelet jelent meg a fegyveres erők továbbfejlesztéséről.²⁵

Miközben az agytröszt újabb és újabb elképzeléseket gyártott, az akadémián zajlottak a szorgos hétköznapiak is. Ezekről számolt be az 1951. februári összefoglaló jelentés.²⁶ Az akadémia vezetése már az előző havi jelentésben is kérte a 0225/H.A. – 1951. számú felterjesztésében foglaltakkal kapcsolatos sürgős intézkedést, de: „tekintettel arra, hogy még ez ügyben végleges intézkedést nem kaptam, ismételten kérem annak sürgős kiadását.” (35. f.) – szólta az első bekezdés. Úgyszintén megismételte a Sajtóosztály és nyomda felállításának következményeit, illetve újból sürgette az inkriminált rendelet visszavonását.

Bár néhány tanszékre érkeztek új tanárok, még mindig 26 fős volt a tisztí és 10 fős a tiszthelyettesi hiány. Különösen a „T” könyvtárban teremtett kritikus helyzetet a tiszthelyettesi helyek feltöltetlensége.

Ami a kiképzést illeti, februárban a II. tagozatnál (Magasabb Parancsnoki Tanfolyam) vezetési gyakorlat volt a lövészhadosztály támadásából. A tanrendben erre 18 óra volt beállítva, „azonban a hallgatók kongresszusi felajánlasképen (sic!), hogy az anyagot tökéletesen átvegyék, hogy ezzel is emeljék tudásukat, szombat és vasárnapra kérték a gyakorlat beállítását (tanrendbe beállított időn felül). Ez a vezetési gyakorlat azáltal, hogy az addig átvett elméleti anyagnak a gyakorlatba való átültetését mutatta be, a hallgatók katonai képzettségét nagyban emelte.” (35/a. f.)

A hó folyamán tartották meg a pótvizsgát a „Technimum”-ból, melyre alaposan felkészültek. Mindössze 9 fő bukott meg ismét. A jó eredményhez hozzájárult a tanárok elkötelezettsége is, akik nemcsak szabad idejüket, de vasárnapjaikat is konzultációkra fordították.

A fegyelmi helyzet e hónapban sem javult, viszont a személyi állomány hangulatát jónak jellemezték.

A Honvéd Akadémia létszáma 1951. március 1-jén a következő volt: 2/3 tábormok, 398/380 tiszt, 92/84 tiszthelyettes és tisztos, 205/210 polgári alkalmazott, összesen 798/792 fő és 16/16 ló.²⁷ Tehát nagyon lassú, szerény létszámnövekedés volt tapasztalható.

²⁵ Csendes – Gellért: i.m. 108. o.

²⁶ HM HL HAKAD 0433/H.A. – 1951. (03. 05.)

²⁷ HM HL HAKAD 0252/4./Techn.szolg. – 1950. (1951. 02. 28.)

Ebben a periódusban terjesztették fel az akadémia névjegyzékét²⁸ a Személyügyi Főcsoportfőnökség Tiszti Nyilvántartó Osztályára. A névjegyzékben szereplő néhány fontos beosztású, illetve később a hadsereg vezetői közé emelkedett személyiség: Király Béla vezérőrnagy, akadémiaparancsnok (több évtized után vezérezredes, országgyűlési képviselő); Sulyán György ezredes, akadémia politikai tiszt; Tóth Lajos alezredes, kiképzési alosztályparancsnok (tanulmányi helyettes) (később csoportfőnök, megbízott vezérkari főnök, a vezérkari főnök általános helyettese, ZMKA parancsnok); Hajma Lajos alhadnagy, kiképzési nyilvántartó (ezredesként szolgált a Vezérkarban, a hadtudomány kandidátusa); Bálint János alhadnagy, politikai gazdaságtan tanár (alezredesként a ZMKA Politikai gazdaságtani tanszékének tanszékvezető-helyettese); Imre Gábor alhadnagy, harcászati tanár (vezérőrnagy, a vezérkari főnök általános helyettese); Lóránt Imre ezredes, tüzérharcászati főtanár (vezérőrnagy, a Határőrség országos parancsnoka, a ZMKA parancsnokhelyettese, a hadtudomány első kandidátusa, majd a hadtudomány első doktora); Hoffmann Pál főhadnagy, tüzérharcászati főtanár (alezredes, a ZMKA parancsnokának főmunkatársa); Homér Imre őrnagy, a repülő tanszék vezetője (második világháborús repülőszázad-parancsnok); Zsilinszki Sándor alezredes, a hadtörténelmi tanszék vezetője; Sóhajda Béla főhadnagy, rohamtüzér tanár (ezredes, a ZMKA tanszékvezetője); Kerekes Béla vezérőrnagy, ezredparancsnoki tanfolyamparancsnok (a II. Rákóczi Ferenc Katonai Középiskola alapító parancsnoka); Naményi Pál százados, az ezredparancsnoki tanfolyamparancsnok segédtisztje (vezérőrnagy, a ZMKA parancsnokhelyettese).

A névjegyzékben két – feltöltetlen – tolmácsi és egy feltöltött fordítói státusz szerepelt. Egy másik forrás²⁹ viszont (közelebbi dátum megjelölése nélkül) arról tudósít, hogy „az elméleti és gyakorlati képzést 1951-től szovjet katonai tanácsadók segítették. Az akadémia főtanácsadója Samsonov – helyesen: Szamszonov – vezérőrnagy volt, az összefegyvernemi harcászat oktatását pedig Volosin gárdaezredes segítette.”

Az előző bekezdésben, valamint a 19. lábjegyzetben (miszerint 1950 decemberében megérkezett a második tanácsadó) szereplő adatok azért érdekesek, mert az 1951. márciusi összefoglaló helyzetjelentés³⁰ legelején jelentős problémaként jelzik, hogy „A Honvéd Akadémián jelenleg nincs annyi tolmács, ahány Tanácsadó Bajtársunk van. E mellett a meglévő tolmácsok (esetleg csak oroszul tudó kollégák? – Sz. M.) tetemes része oly rossz, hogy azoknak az elméleti kérdéseknek tolmácsolására, aminek folyója kell, alkalmatlanok. Kérem a Tanácsadó Bajtársak létszámának megfelelő használható tolmácsok sürgős áthelyezését a Honvéd Akadémiára.” (55. f.) Ez a felvetés feltétlenül indokolt volt, hiszen nagyon sok anyagot (a gyakorlatok levezetésének tervét, az akadémia életével kapcsolatos lényeges dokumentumokat, bizonyos minisztériumi felterjesztéseket) – mint majd később helyenként tapasztalhatjuk – orosz nyelven is el kellett készíteni.

E hónapban is 21 tiszti, 6 tiszthelyettesi és 2 polgári hiánnyal küzdöttek. Nagyobb gondként értékelték azonban azt, hogy „különösen döntő hiányosság a tanári kar

²⁸ Uo. 0537/H.A. – 1951.

²⁹ *Dr. Balogh Gyula*: A hadiakadémiai képzéstől a szervezett doktori (PhD) képzésig. Tanulmány. Budapest, 2001. október 10. o.

³⁰ HM HL HAKAD 0692/H.A. – 1951. (04. 03.)

szociális összetételében van.” (55. f.) Ennek megváltoztatása érdekében kérték, hogy az áprilisban befejeződő Magasabb Parancsnoki Tanfolyamról 10-15 hallgató ott maradjon tanárnak. Úgyszintén javasolták, hogy a május 3-án induló Magasabb Parancsnoki Tanfolyamon induló tanárképző csoport hallgatóit „oly gondosan káderezék ki, hogy azok mind politikai, mind erkölcsi, mind tudás tekintetében alkalmasak legyenek arra, hogy 5 hónap alatt Honvéd Akadémia-i tanárrá képezhessük ki őket.” (55. f.)

Itt jelentettek arról is, hogy március folyamán – tehát egy jó hónappal a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam befejezése előtt – más beosztásba helyezték Házi Sándor vezérőrnagyot. Valóban, 1951. március 3-i hatállyal a légierők parancsnokává nevezték ki.³¹

Az is megtudható e jelentésből, hogy az akadémia vezetése a 0506/H.A. – 1951. szám alatt javaslatot tett két tanár és négy hallgató eltávolítására. Itt mindössze csak az a tömör „indoklás” szerepel, hogy „Ezeknek a Honvéd Akadémián való további meghagyása káros.” (55. f.) Az viszont, hogy ebben mennyi volt a politikai és mennyi a tanulmányi ok, nem derül ki.

Ami a kiképzés márciusi menetét illeti, a Magasabb Parancsnoki Tanfolyamon az előmenetel kielégítő volt; az „A” osztálynál „súlyos mulasztást” kellett felszámolni (a munkatérképeken az ellenséges helyzetet indigóval másolták); a tanfolyamzáró vizsgák időpontja április 20-21.

Az Akadémiai tagozaton a kiképzés tervszerűen haladt, a tanulmányi eredmények jók voltak; a HM vezetési gyakorlata 10 nap – be nem tervezett – kiesést okozott, a jelentés szerint a 60-70 órányi kiesést csak az 1951/52. kiképzési évben lehet pótolni.

Az Ezredparancsnoki tagozaton a tervszerűséggel és a tanulmányi eredményekkel – általában – nem volt baj; az alapképzettség hiányosságai következtében a tüzér osztály volt a leggyengébb. Felzárkóztatásukat az akadémia vezetése kulcskérdésként kezelte.

A keretállomány parancsnoki és törzskiképzése egyre javuló színvonalon folyt, amiben szerepet játszottak a tanácsadók által tartott foglalkozások is.

A tiszti politikai vizsgák azt mutatták, hogy bár a tisztek általában felkészültek, az elmélet és a gyakorlat összekapcsolásával nehézségeik voltak. „A tiszti politikai oktató munka megjavítására minden héten kétszer politikai konzultációt állítottam be, amit a tanári kar igen nagy számban vesz igénybe.” (55/a. f.) – szól a jelentés.

Az építkezés vonatkozásában úgy vélték, hogy a klub a módosított határidőre (május 1.) sem készül el. Az akadémia működése szempontjából fontosnak ítélték, hogy a lakóépület rövidesen beinduló építkezése 1951 októberében befejeződjék, az viszont csak abban az esetben lehetséges, ha kimondják rá a „sürgősséget.”

A jelentés szerint a fegyelmi helyzet továbbra sem volt azon a szinten, ami a Honvéd Akadémia esetében elvárható volna. Ennek két okát jelölte meg: egyrészt a tanári kar – már többször említett – nem kielégítő „szociális összetételét és szellemét”, másrészt a politikai tisztek „minőségét.” Ez utóbbi alatt azt értette a felterjesztő, hogy a politikai tisztek zöme fiatal és tapasztalatlan, ráadásul egy részük ideológiailag is alacsonyan

³¹ Csendes – Gellért: i.m. 110. o.

képzett. Így az oktatásba időnként ideológiai tévedések csúsztak, illetve a parancsnokok munkáját sem tudták politikailag alátámasztani.

E gondok felszámolására az alábbiakat javasolták:

- a helyzetjelentés elején a tanári kar szociális összetételének javítására tett javaslat elfogadását;
- az akadémia kapjon „legalább 2-3 idősebb, párt és politikai munkában jártas és tapasztalt politikai tiszt kádert.” (56. f.);

„A fegyelem megszilárdítására a H.M. Bajtárs parancsainak ismételt és beható oktatása, a Pártszervezetek munkája, a politikai munka fokozása, a dicséret és fenytetés minden eszközével élünk.” – szöveg a jelentés.

- Szükségesnek tartották a 0225/H.A. – 1951. (01. 31.) felterjesztésben foglaltak (a 23. sz. lánjegyzet IV. pontja) mihamarabbi elfogadását.

Jól mutatja a fegyelmi helyzet drákói intézkedésekkel való megszilárdítására irányuló erőfeszítést, hogy e hónapban egy alezredes ügye azért került a katonai ügyészségre, mert egy „T” anyagot gondatlanságból elégetett.

A politikai és morális helyzet értékelése során úgy látták, hogy a pártszervezetek az április 4-i és május 1-jei felajánlásokkal találtak olyan feladatokat a tanulás és a technikai munka terén, amelyekkel hozzájárulhatnak az eredményesebb munkához. A „pártonkívüli és korábban nagy mértékben apolitikus egyes tanárokat is sikeresen mozgósították és építő megnyilatkozásokra készítették.” (56. f.)

Mivel az akadémiaparancsnok és a politikai tiszt a politikai foglalkozások ellenőrzése során több elméleti tévedéssel találkozott, rendelet készült a politikai foglalkozások módszertani kidolgozására, illetve olyan döntés született, hogy „nagyobb horderejű” foglalkozást a tanári kar részére csak a politikai tiszt tarthat.

S egy eddig ismeretlen hang: „Végül jelentem, hogy a Honvéd Akadémián a megindulás óta érezhető súlyos nehézség(ek) mögött (rossz munkaviszony, fegyelem lassú javulása, igen sok éberség elleni vétség) az ellenség kezét kellett látni. Ennek most az a kézzelfogható bizonyítéka merült fel, hogy IV. 2-án két ellenséges röpcédulát találtunk a parancsnoki épület folyosóján.” (56/a. f.)

Ügyszintén érdekes az a tény – bár inkább elgondolkodtató, mert eladdig ilyen összefüggés nem merült fel –, hogy a „Javaslatok”-ban nem az előjárói intézkedésekre, nem is az akadémiai munkatervre, hanem másra hivatkozott Király vezérőrnagy és Sulyán ezredes: „Kérem a Honvéd Akadémia 1951/52. kik. évre szóló kik. feladatainkat, amelyekkel a HVKF. Bajtárs már általában egyetértett, felülvizsgálni és e feladatokat megszabni, mert a *Tanácsadó Bajtárs munkatervének megfelelően* (kiemelés tőlem – Sz. M.) a jövő év előkészítésének munkáját most meg kell kezdeni.” (56/a. f.)

Ismét van bizonyos eltérés a fenti összefoglaló jelentés és az 1951. április 1-jei létszámhelyzet-jelentés³² között, mely szerint az akadémia azon a napon 2/2 tábormokkal (1 vezérőrnagy hallgató áthelyezve a HM 01461/Szü.Fcsfs.rep.szü.o. – 1951. sz. rendelet alapján), 398/387 tiszttel, 92/87 tiszthelyetessel és tiszttel, 101/107 honvéddel illetve 171/171 polgári alkalmazottal, összesen 764/754 fővel, valamint 16/14 lóval rendelkezett.

³² HM HL HAKAD 0252/Techn.szolg. – 1950. (1951. 03. 30.)

Mint korábban már jeleztük, az akadémia vezetése 1951. január 31-én alapos elgondolás-tervezetet terjesztett fel az előljáróhoz (1 a 22. sz. lábjegyzet), melynek „B” pontja a jövőbeni szervezettel és létszámviszonyokkal foglalkozott. Nos, mivel a javaslat 1951. április 1-jén nem lépett életbe, április 13-án már konkrét szervezeti előterjesztéssel³³ fordultak a hadművelleti csoportfőnök és a szervezési csoportfőnök útján a honvédelmi miniszterhez. Abban a pár hónappal korábbihoz, illetve a pillanatnyilag érvényben lévőhöz képest néhány kisebb eltérés található. Az új elképzelés szerint a hallgatók és a törzs-tanári aránya 1:1,8 lenne.

Ami az akadémia javasolt új szervezetét illeti, lényegesen növelni szándékozták a helyettesek (az akadémiaparancsnok általános helyettese; közigazgatási helyettese; hadtáphelyettese, valamint az akadémia politikai tisztjének általános helyettese) számát, ugyanakkor megszüntetni javasolták az akadémiaparancsnok tanulmányi helyettese beosztást. (5. sz. melléklet, 1129. o.)

A tanszékek a parancsnok tanulmányi helyettesének alárendeltségéből kikerülve „parancsnokközvetlen” szervezetté válnának. Emellett a Harcászati tanszék javasolt új neve Általános harcászati tanszék lenne; a Hadtörténelmi tanszék Hadtörténelmi, szervezési és imperialista hadseregek tanszékévé bővülne; az Idegen nyelvek tanszéke Idegen nyelvek és általános ismeretek tanszékévé alakulna, s újként felállítanák a Hadtáphelyetteseket.

A Kiképzési Osztályon belül létrehoznák a Tolmács alosztályt; önálló elemként jelenne meg a magasabb parancsnoki tanfolyamparancsnoki és politikai tiszti beosztás; s végezetül az akadémiaparancsnok közigazgatási helyettese, valamint a politikai tiszt alárendeltségében működne a Parancsnoksági század, a Segédhivatal, a Technikai szolgálat és a „T” alosztály. Ez utóbbi a „T” irodából, a „T” könyvtárból és a Térképtárból épülne föl.

Az új állománytábla szerint 229+2 tiszt (a +2-re nincs utalás, hogy mit takar (talán „D” [elhárító] – tiszteket), 58 tiszthelyettes, 41 sortisztes, 179 honvéd és 400 hallgató, összesen 907+ 2 katona (az iratban szereplő 906 téves adat) és 217 polgári alkalmazott, mindösszesen 1125 fő szolgált volna. Ami a javasolt rendfokozati arányokat illeti: 5 vezérőrnagy, 27 ezredes, 41 alezredes, 59+2 őrnagy, 55 százados, 33 főhadnagy, 6 hadnagy és 3 alhadnagy. Elindult tehát útjára a – ki tudja hányadik? – újabb javaslat.

Nos, a néhány nappal korábbi hivatkozás a tanácsadó munkatervére eredményesnek bizonyult, hiszen Farkas Mihály vezérezredes, honvédelmi miniszter 1951. április 28-án a 0973/HVKF. – 1951. számon kiadta a Honvéd Akadémia 1951/52. kiképzési évi feladataira vonatkozó rendeletét.³⁴ Ebben meghatározta, hogy az új kiképzési évben a következő kiképzési ágakban folytasson kiképzést az akadémia:

- II. évfolyamán az I. évet sikerrel befejezettek számára lövész, tüzér, páncélos és repülő szakon;
- új I. évfolyam indítandó lövész, tüzér, páncélos, repülő, légvédelmi tüzér, műszaki és híradó szakon. Mint látható, az előljáró elfogadta a január 31-i felterjesztés vonatkozó javaslatát, sőt „megfejelte” azt légvédelmi tüzér szakkal;

³³ Uo. 0850/H.A. – 1951- (04. 13.)

³⁴ HM HL HVK Titkárság – 1951/T. 5. doboz, Kik. ügyek. Oroszi Antal nyá. ezredes kutatása

- ismét indítandó 1 éves ezredparancsnoki tanfolyam, s ezen belül lövész, határőr, tüzér, páncélos, légvédelmi tüzér, repülő, műszaki és híradó szak;
- magasabb parancsnoki tanfolyam is indítandó, de csak összefegyvernemi szakon. A kiképzés ideje 9 hónap, a képzés 60 fővel indítandó meg azzal a céllal, hogy a végzett hallgatókból biztosítható legyen a Honvéd Akadémia és a fegyvernemi iskolák harcászati tanári szükséglete. Tehát a januári javaslatához képest „salamoni” döntés született, az addigi 5 hónapos képzést nem 1 évesre, hanem csak 9 hónaposra emelték. Ugyanakkor elfogadták mind a hallgatói létszámnövelést, mind a tanári utánpótlás biztosítására vonatkozó elképzelést.

A minőségfejlesztés egyelőre késést szenvedett, ugyanis az előjárók úgy döntöttek, hogy az 1951/52. kiképzési évben „még (kiemelés tőlem – Sz. M.) nem indul meg a 3 éves kiképzés.” (100. f.). A részletes kiképzési tervezetet 1951. június 1-jéig kellett felterjeszteni az akadémiának.

Rendelet született a hallgatók egyes tagozatokon belüli létszáma tekintetében is:

	lövész	páncélos	tüzér	repülő	légv. tüzér	műszaki	híradó	folyamőr	vegyiharc	hadtáp	Összesen
Akadémiai II. évf.	19	15	25	20	-	-	-	-	-	-	79
Akadémiai I. évf.	20*	20*	20*	10	10	10	10	-	-	-	100 ³⁵
Ezredparancsnoki tanfolyam	40	20	20	10	20	15	10	1	1	1	138

Az ezredparancsnoki tanfolyamnál megjegyzendő, hogy az iratban – tévesen – 140 főben határozták meg az összlétszámot, másrészt pedig itt szerepel 1-1 folyamőr, vegyiharc és hadtáphallgató is, bár ezeket a szakokat nem említették a feladat szabásnál. Mindennek következtében – a Magasabb parancsnoki tanfolyamot is magába foglaló – akadémia létszáma mindösszesen sem 380, hanem csak 377 fő.

Abból a célból, hogy a Honvéd Akadémia a kiképzési évre szervezeten felkészülhessen, a miniszter elrendelte, hogy:

- az akadémia új szervezési állománytáblázatát a HVK Szervezési és Mozgósítási Csoportfőnöksége legkésőbb május 15-ig adja ki;
- az akadémia új állományát fokozatosan kell feltölteni úgy, hogy legkésőbb 1951. szeptember 1-jére minden rendszeresített hely be legyen töltve;
- az 1951/52. kiképzési évre az akadémia leendő összes hallgatója felvételi vizsgát tegyen – tehát ez esetben is szigorított az előterjesztésen –, s csak az azon megfeleleket helyezték át tanulmányaik megkezdésére;
- a felvételi vizsga anyagát és a vizsgára való berendelést úgy adja ki a Személyügyi Főcsoportfőnökség, hogy azt a csapatok május 15-ig megkapják;
- a felvételi vizsgára a leendő hallgatók kétszeresét – mint emlékszünk, az akadémiai javaslatban 2-3-szoros szám szerepelt – kell kiválogatni és berendelni úgy, hogy

³⁵ Időközben a 02312/HVKF. – 1951. és a 04565/HVK.Hdm.Csf.Kik.o. – 1951.sz. rendelettel a *-os értékeket 30-15-15-re módosították, mint az iratra ezt utólag rávezették.

a felvételi vizsgák július 15. és augusztus 15. között folyamatosan megtarthatóak legyenek.

A rendelet 2. sz. melléklete tartalmazza a kiképzési célokat és irányelveket:

A.) A kétéves akadémiai tagozaton

I., A kiképzés célkitűzései:

- a hallgatók a két év során váljanak olyan tisztekké, akik jó összefegyvernemi ismeretekkel rendelkeznek, s így katonai tudásuk alapján alkalmasak ezredparancsnoki és hadosztály törzsparancsnoki, valamint hadtesttörzsből illetve központi szerveknél beosztotti munkakör ellátására;
- a súly a szakfegyverneménél is az általános harcászati kiképzésen legyen, ugyanakkor mindenkinek jó szakismerettel kell rendelkeznie a saját fegyvernemén belül;
- ismerjék jól az ezred és hadosztály harcvezetési elveit, kapjanak tájékoztatást a hadtest vezetéséről, valamint szerezzenek általános ismereteket a hadsereg hadműveleteiről is.

II., A kiképzés feladatai:

- jártasság elsajátítása a korszerű, vegyes fegyvernemi kötelek harcának megszervezésében, előkészítésében és biztosításában;
- gyakoroltatás a fenti kötelek harcának vezetésében;
- fejleszteni a hallgatók elméleti és módszertani képességeit a csapatok kiképzésében.

Az oktatás eredményeként a hallgatók:

- sajátítsák el a marxi-lenini elmélet alapjait, legyenek tisztában a napi eseményekkel;
- tanulják meg a korszerű, vegyes fegyvernemi harc alapelveit és a fegyvernemek alkalmazását, valamint együttműködésük megszervezését és vezetését; az elhatározás kidolgozásának módszerét;
- ismerjék a törzsek munkáját a különféle harcmódokban;
- sajátítsák el a lövészet elméleti alapjait; harc közben is tudják irányítani a gyalogsági, illetve a saját fegyvernemük fegyvereinek tüztét;
- ismerjék meg a fegyvernemek anyagát és a harcban való felhasználását;
- legyenek képesek alárendeltjeik harci és politikai kiképzésének vezetésére;
- legyenek képesek a szabályzatok, utasítások és parancsok gyakorlati alkalmazására;
- tanuljanak meg oroszul olvasni és írni oly mértékben, hogy ismerjék az elemi katonai szakkifejezéseket, és így teremtsenek alapot „a sztálini hadtudomány eredetben való tanulmányozásához.” (112. f.)
- az általános műveltség fejlesztése érdekében szerezzenek a beosztásuknak megfelelő főleg magyar (irodalmi? – Sz. M.), mennyiségtani, hadtörténelmi, fizikai, földrajzi és katonaföldrajzi ismereteket.

A hallgatók kiképzését a szabályzatok és utasítások követelményei szerint kell folytatni, és „a kiképzésnél teljes egészében használjuk fel a Szovjet Hadsereg Nagy Honvédő Háborúban szerzett tapasztalatait.” (112. f.).

A hallgatót magas fokú, öntudatos katonai fegyelem szellemében neveljük úgy, hogy magával és alárendeltjeivel szemben hasonló követelményeket támasszon.

B.) Az ezredparancsnoki tanfolyamon (EPT)

I., A kiképzés célkitűzései:

- 1952 őszére váljanak jó ismeretekkel rendelkező csapatbiztosok;
- általános katonai tudásuk és saját fegyvernemük jó szakismerete alapján legyenek képesek ezredparancsnoki és ezred törzsparancsnoki, illetve azokkal egyező központi beosztások ellátására.

II., A kiképzés feladatai:

- a hallgatók szerezzenek saját fegyvernemükön belül olyan tudást, hogy az ezredet, illetve az önálló zászlóaljat sikeresen tudják vezetni a korszerű, vegyes fegyvernemi magasabbegységek harcában;
- tegyenek szert gyakorlatra a fenti kötelek vezetésében;
- fejlesszék a hallgatók elméleti és módszertani készségeit az alegységek kiképzésében.

Az oktatás eredményeként a hallgatók:

(Az általános műveltségi követelmények kivételével lényegében azonos az akadémiai tagozatával, akárcsak a következő két bekezdés. [Bár érthetetlen, hogy ezredparancsnoki szinten miért nem tartották fontosnak azokat – Sz. M.]

C.) A Magasabb Parancsnoki Tanfolyamon (MPT)

I., A kiképzés célkitűzése:

- a tanfolyam végére a hallgatók váljanak alkalmasakká hadosztályparancsnoki; hadtest politikai tiszti, illetve törzsparancsnoki; valamint hadosztály politikai tiszti, vagy törzsparancsnoki beosztások ellátására.

II., A kiképzés feladatai:

(Szó szerint megegyeznek az akadémiai tagozatnál meghatározottakkal, azzal az eltéréssel, hogy hallgatók helyett tábornokokról és tisztekről beszél, s a kötelek is magasabbegységek. Számukra nem írták elő sem az általános műveltségi, sem az orosz nyelvi követelményeket.)

Az 1951. áprilisi összefoglaló helyzetjelentés³⁶ szerint tovább nőtt a tiszti hiány (38 fő), míg a tiszthelyetteseknél 7, a kinevezett polgári alkalmazottaknál 2 státusz volt feltöltetlen. A hónap folyamán 1-1 hallgatót helyeztek el az akadémiáról nem megfelelő tanulmányi eredmény következtében, illetve egészségügyi okból; „káros magatartás miatt” két főhadnagy került nem tényleges viszonyba. A tanári karból 1-1 alezredest nyugállományba, illetve „meg nem felelő munka és magatartás”-ra hivatkozván tartalékállományba helyeztek.

³⁶ HM HL HAKAD 0982/H.A. – 1951. (05. 02.)

Április folyamán sikerült feltölteni a páncélos tanszék vezetőjének beosztását. Úgyszintén ebből az iratból arra lehet következtetni, hogy már 4 tanácsadó dolgozott az akadémián, akik közül kettőnek nem volt tolmácsa, kettő pedig „igen gyenge” tolmáccsal rendelkezett.

Ami a kiképzési helyzetet illeti, a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam záróvizsgájára április 20-án került sor, eredménye 9 kiváló, 18 jó és 10 megfelelő volt. Az egész tanfolyam teljesítménye alapján hárman végeztek kiváló, tizenkilencen jó és tizenhatan megfelelő minősítéssel.

Az akadémiái tagozaton, valamint az Ezredparancsnoki Tanfolyamon tervszerűen és jó eredménnyel zajlott a kiképzés. A tüzér osztályoknál a tanácsadó javaslatára (a tagozaton néhány „kevésbé fontos” tantárgy; a tanfolyamon pedig a csapatgyakorlat rovására) megemelték a szaktárgyakra fordítandó időt (a tanfolyamon 61 órával).

Az anyagi helyzet végre kezdett normalizálódni, a fegyelmi helyzet terén viszont nem volt elmozdulás. A politikai és morális helyzetben a sok pozitívum mellett nem kevés negatív jelenség is felmerült. „A kommunista erkölcs, fegyelem megszilárdítása érdekében a pártfegyelem és a katonai fegyelem ellen vétőkkel az alapszervezeti vezetőségek és a Pártellenőrző Bizottság foglalkoztak.” (76. f.) A hónap folyamán 11 esetben született fegyelmi határozat. A Magasabb Parancsnoki Tanfolyam befejeződése előtti családlátogatások eredményeként felszínre került esetek következtében 1 tiszt kapott pártbüntetést a párterkölcset sértő magatartása miatt, 1 tisztet pedig azért zártak ki a pártból, mert eltagadta nyilas múltját.

Az április 28-i miniszteri rendelet szellemében (l. a 34. l. ábrát) a Személyügyi Főcsoportfőnökség kiadta a 01947/Szü.Fcsf.1.Alcsf. – 1951. számú rendeletét, melynek tárgya az „Intézkedés a Honvéd Akadémián megtartandó felvételi vizsgára való jelentkezésre.”³⁷volt. Ennek lényege a következőkben foglalható össze: a parancsnokoknak minden tisztet fel kellett szólítaniuk a jelentkezésre; azok jöhettek számításba, aki 1950-ben a fegyvernemi iskolán, illetve a Kossuth Akadémián kiváló, vagy jó eredménnyel végeztek, s legalább 1 éves csapatszolgálatot rendelkeztek; úgyszintén mindazok a más kiváló tisztek, akik kimagasló katonai és politikai képzettségük, jó szervezőképességük alapján alkalmasak az akadémia sikeres elvégzésére. Emellett a magasabbegység-parancsnokoknak, valamint a HM szervek illetékeseinek olyan, arra alkalmas tiszteket kellett javasolniuk a kilenc hónapos Magasabb Parancsnoki Tanfolyamra, akik ezredparancsnoki, önálló osztályparancsnoki, ezred törzsparancsnoki, vagy ahhoz hasonló központi beosztásban, illetve azoknál magasabb beosztásban teljesítettek szolgálatot.

Általános követelmény volt a jelentkezőkkel szemben a teljes politikai megbízhatóság, az erkölcsi szilárdság, a jó felfogó készség, a szorgalom és a megfelelő fizikai rátermettség.

A jelentkezőknek marxizmus-leninizmusból, általános harcászattól, a fegyvernemek harcászattól és műszaki adatainak ismeretéből, tereptanból, mennyiségtani alapismeretektől, valamint magyar nyelvből kellett felvételi vizsgát tenniük. Önkéntes

³⁷ Uo. 303. doboz. Dr. Oroszi Antal nyá. ezredes kutatása.

alapon orosz nyelvből is vizsgázhattak, amit azonos pontszám esetén előnyként kellett megítélni. A jelentkezők számára biztosítani kellett a felvételi vizsga anyagát, hogy annak alapján készülhessenek fel.

A jelentkezési lapokat június 10-ig kellett feljuttatni Személyügyi Főcsoportfőnökség Szervezési Osztályára, miután a parancsnok, a politikai, valamint a személyügyi tiszt előzetesen véleményezte a jelentkezőt.

A korábbiakban láthattuk, hogy az akadémia vezetése április 13-án új szervezési javaslattal fordult az előjáróhoz (33. l. lábjegyzet). Nos, az akadémia iratai között nem található ezzel kapcsolatos miniszteri döntés. Közvetve, mégis szerezhettünk bizonyos ismereteket ezzel összefüggésben. Ugyanis 1951. május 25-i dátummal megjelent a 03608/Szü.Fcsf.HVK.szü. – 1951. számú rendelet, mely a szervezéssel kapcsolatos új tiszti beosztások (Honv. Ak.) kérdését tárgyalta.³⁸ Az iratban Szabó István altábornagy, miniszterhelyettes, személyügyi főcsoportfőnök 1951. június 1-jei hatállyal – tehát akkor lépett életbe az új állománytábla – nagy számú tisztet helyezett állományba, illetve erősített meg beosztásában.

Ebben az iratban nem szerepelt az akadémiaparancsnok általános helyettese beosztás, viszont – a felterjesztett javaslattól eltérően – Tóth Lajos alezredest kinevezték az akadémiaparancsnok tanulmányi helyettesévé. Rendszeresítették az akadémiaparancsnok közigazgatási helyettese beosztást is, melynek ellátására Szeredahelyi Győző alezredest kapott megbízást. Úgyszintén elfogadták az akadémiaparancsnok hadtáphelyettese beosztásra vonatkozó javaslatot, a posztra Bartos József alezredest nevezték ki. Kerekes Béla vezérőrnagyot megerősítették az Ezredparancsnoki Tanfolyam tanfolyamparancsnoki beosztásában, de – legalábbis ebben az iratban – sem az akadémiai tagozat, sem a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam élére nem nevezték ki senkit.

Eme okmány szerint nem változott sem a Harcászati, sem a Hadtörténelem tanszék elnevezése, melyek vezetőit (Sipos Sándor alezredest és Zsilinszky – másutt „i”-vel a végén – Sándor alezredest) megerősítették beosztásukban. Tanszékvezetőként szerepelt még Surányi János alezredest (Tüzér tanszék), G. Fodor Andor őrnagy (Páncélos tanszék), Homér Imre őrnagy (Repülő tanszék), Fraknó László őrnagy (Légvédelmi tüzér tanszék), Szakasits Győző ezredest (Műszaki tanszék), Szilágyi Sándor százados (Híradó tanszék), valamint Bot Rajmund őrnagy (Lőkiképzési tanszék). Már új elnevezésű (Idegen nyelvi és általános ismereti) tanszék élére nevezték ki Hollós Sándor ezredest; új szervezeti elemként állt fel a Hadtáp tanszék, Lám Károly alezredest vezetésével. (Csak zárójelben és érdekességként jegyezzük meg, hogy a Tüzér tanszék alezredest rendfokozatú vezetőjének volt ezredesti rendfokozatú [tüzérharcászati] főtanára Lóránt Imre személyében – valószínűleg akkor még nem tekintették megbocsáthatónak a m. kir. tüzér hadnagyi múltat!)

A szorító helyzetre való tekintettel fordítói helyre Bodó István főhadnagyot és Scsáp Jenő főhadnagyot, tolmácsnak pedig Ács Tihamér századost, valamint Golub István alhadnagyot nevezték ki.

³⁸ HM HL HAKAD 01318/H.A. – 1951. (05. 30.) Oroszi Antal nyá. ezredest kutatása.

Sajnos, csak ezzel a rész eredménnyel rendelkezünk, teljes lista nem került elő. Ugyanakkor bizonyos kiegészítést nyújt az 1951. májusi összefoglaló helyzetjelentés.³⁹ Ebből megtudható, hogy május hóban a Politikai tanszékre 8 fő, a Harcászat tanszékre 3 tiszt, a Tüzér, a Műszaki, valamint a Híradó tanszékre 1-1 fő vonult be. (Ez utóbbi esetében szükségesnek tartották hangsúlyozni, hogy Haász János főhadnagy a Szovjetunióban tanult; akkor még nem tudhatták, hogy néhány év múlva, 1956-os szerepe miatt, Ausztráliába kell majd emigrálnia.) A Tolmács alosztályhoz újabb 2 fő került, s további 5 tisztet helyeztek a különböző törzsekbe. Ezzel párhuzamosan a Politikai tanszékről 9 tanárt, az Egészségügyi szolgálatól pedig 1 orvost helyeztek át.

Ebből a helyzetjelentésből kitűnik, hogy a honvédelmi miniszter az 1951. április 28-án kelt 03073. számú rendeletével intézkedett a Honvéd Akadémia új szervezetére. Ennek következtében a tanári hiány 80-ra nőtt, a keretállományban 89 tiszti, 24 tiszthelyettesi és 55 kinevezett, illetve 9 „kollektíves” (kollektív szerződéses?) polgári alkalmazotti hely volt feltöltetlen. Külön kiemelték a fordítói és az orosz nyelvi gépírónői hiányt.

1951. május 3-án megkezdődött a kiképzés az új Magasabb Parancsnoki Tanfolyamon. Ami a május havi kiképzést illeti, az akadémiai I. évfolyam az ezred támadása és a különleges harcmodok tárgykört; a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam a fegyvernemek harcászati-műszaki adatait, valamint a lövészezred védelmének néhány foglalkozását; az Ezredparancsnoki Tanfolyam pedig a lövészezred támadását és különleges harcait vette át.

Az új Magasabb Parancsnoki Tanfolyam hallgatói írásbeli tájékoztató vizsgával kezdtek fegyvernemi alapismeretekből, melynek tapasztalatai szerint az általános harcászat terén a hallgatók 80%-a tájékozatlan volt, a kérdéseket csak nagy általánosságban, vagy egyáltalán nem ismerték, hasonlatosképpen a törzsszolgálat tekintetében, azzal a kiegészítéssel, hogy több hallgató akkor készített először munkatérképet. Tüzér ismeretek terén 70%-os volt a tájékozatlanság, de a páncélos- és a repülőismeretek vonatkozásában is nagyon hiányosnak és zavarosnak bizonyultak az „elképzelések.” A legelfogadhatóbb ismeretekkel a műszaki, valamint a tereptani kérdések terén rendelkeztek a vizsgázók, ám általános volt, hogy nem ismerték az imperialista hadseregek harceljárását, de a sajátjuk is inkább csak a régi szervezetét tudták.

A tanári kar munkájában továbbra is sok módszertani fogyatékoságot fedeztek fel, sőt: „Egyes tanárok nem ütik meg a tanári mértéket. Így például Zombori Valér alez. (rep.tansz.), aki politikailag nem képezi magát... Vagy Jalsovszky őrgy (mű.tansz.), aki erősen klerikális beállítottságú. A magasabb pk. tanf. befejezése után javaslatot teszünk ezeknek a tiszteknek más beosztásba való áthelyezésére.” (99. f.)

Az 1951/52. kiképzési év kiképzési tervét június közepére, az alapvető előadásokat pedig szeptemberig bezárólag szándékozták elkészíteni. „E munkánál azt a módszert vezettük be, hogy az egész előadást oroszra fordítjuk (kiemelés tőlem – Sz. M.; így érthető, miért volt kevés a tolmácsi, illetve fordítói kapacitás!), a tanácsadó Bajtársak segítségével kijavítjuk és így emeljük minőségüket olyan fokra, ami(t) a H. A.

³⁹ HM HL HAKAD 01284/H.A. – 1951. (06. 02.)

kiképzése megkövetel. Ezzel a módszerrel megújítjuk az összes lényeges »Vezérfonalunkat«, az elavultakat pedig bevonjuk és megsemmisítjük.” (99. f.) – szólt a jelentés.

Az új szervezési rendelet megnövekedett igényei következtében az anyagi helyzetben ismét 5-15%-os hiány keletkezett. A hallgatók számára „kölcson használatra” kiadott ruházati cikkek annyira elhasználódtak, hogy azok az akadémia színvonalához méltatlanok voltak.

A különleges osztályok kiképzési helyzetéről a következőképpen szólt a jelentés:

I., Pártfunkcionáriusok („S” és „T” osztály)

A hónap során befejezték a lövészezred védelmének megszervezése bemutató feladatot; megtartották számukra a lövészhadosztály védelme alapelőadást; folynak a lövészhadosztály és -hadtest szintű törzsszolgálati előadások, amelyek iránt a hallgatók nagy érdeklődést tanúsítottak.

A kispuska-, puska-, pisztoly-, géppisztoly- és golyószóró-lövészetben, érthető okból, lényegesen gyengébb eredmények születtek, a meg nem felelők aránya 26-53 % között mozgott.

II., Á.V.H. tisztjek csoportja („U” osztály)

A kiképzés tervszerűen folyt, komoly gondot okozott azonban az 50-60 %-os hallgatói hiányzás. Ezért az akadémia vezetése parancs kiadását javasolta, melyben kötelezővé teszi a foglalkozásokon való részvételt;

„Egyébként a hallgatók eléggé ki vannak merülve és a foglalkozásokon meglátszik rajtuk a fáradtság. A kiképzési anyagot csak egyesek sajátítják el jól... egyéni tanulással nem igen veszik át az anyagot, mert erre nincs idő biztosítva. Szükségesnek látszik, hogy az Á.V.H. erre biztosítson egy bizonyos időt.” (99/a. f.)

III. A Pol. Fcsf-ség táborkainak és főtisztjeinek csoportja („O” osztály)

Ez a csoport mutatta a legnagyobb – 1 hónapos – lemaradást, mert „a bajtársak nagy része általában rendszertelenül jár el a foglalkozásokra.” (100. f.). Előfordult 50 %-os hiányzás is, ezért az akadémia vezetése azt javasolta, hogy amennyiben a nyári hónapokban ez a gyakorlat nem fordítható meg, akkor erre a periódusra függesszék fel a kiképzést, az eddigi tananyagból vizsgálazzanak le, s összefolytassák a tanfolyamot. Ezzel kapcsolatban döntést kértek.

A fegyelmi helyzetet rendkívüli ellentmondás jellemezte. Noha a hivatásos állománytól lett volna elvárható a magasabb fegyelmi szint és a nagyobb mérvű „öntudatos fegyelem,” nem pedig a sorállománytól, az akadémian éppen fordítva állt a helyzet. A dicséretes és fenyítések megoszlása a következőképpen alakult: tiszt 1. + 2. osztály 2/10; tiszthelyettes 2/0; honvéd 62/0! Igaz, erre is volt magyarázat: „Az, hogy a legénység közül senki nem lett megfenyítve, az a leváltott szd. pk. (Daróczi Álmos hdgy.) opportunistá magatartásából folyik, ugyanennek tudható be a dicséretes feltűnően magas száma, ami nem tükrözi vissza a valóságos állapotokat.” (100/a. f.)

A politikai és morális helyzetet jónak ítélték, a május 1-jei munkaverseny sem lanyhult, sőt fokozódott. A politikai tisztjek gyenge felkészültségével kapcsolatos korábbi panasz meghallgattatott, a politikai tanárok 90 %-át továbbképző tanfolyamra

vezényelték, illetve a Petőfi Intézetet frissen elvégzett politikai tanárok kezdték meg munkájukat az akadémián.

Az új Magasabb Parancsnoki Tanfolyamon hozták létre először – a Politikai Főcsoportfőnökség utasítására – az osztály-pártalapszervezeteket.

Az akadémia új állománytáblája alapján a létszámviszonyok⁴⁰ 1951. július 1-jén a következő – jelentősen megnövekedett – helyzetet mutatták (rendszeresített/meglévő): 5/2 tábormok, 623/419 tiszt (ebből 255 hallgató), 81/61 tiszthelyettes, 124/138 honvéd, 209/177 polgári alkalmazott; összesen 1042/797 fő és 54/24 ló. Mint látható, a személyügyi szervek előtt hatalmas feladat állt, ha meg akartak felelni annak a korábbi miniszteri utasításnak, hogy szeptember 1-jére minden beosztást feltöltsenek.

Házi Sándor vezérőrnagy, volt tanfolyamhallgató, a légierő parancsnoka, 1951. július 2-án a 03776/Le.pk.I.Csf. – 1951. számon „Törzsbeosztott tiszti tanfolyam megindítását”⁴¹ kérte az akadémia vezetésétől. Levelében utalt rá, hogy a honvédelmi miniszter jóváhagyta 03729/1951. számú felterjesztését, mivel „Az őszi hadrend fejlesztés üteme megkívánja, hogy új repülő törzsbeosztott tiszteket képezzünk ki. A kiképzés *lerövidített idővel* (kiemelés tőlem – Sz. M.) tanfolyam keretében történik. (54. f.) – szólt a „megrendelés.”

A tanfolyam célja a törzsbeosztott tisztek kiképzése volt repülőszázad, -ezred és ÖREMÜZ (önálló repülőműszaki zászlóalj – Sz. M.) kategóriákban, feladata pedig olyan törzstisztek kiképzése, akik képesek megszervezni és irányítani az iskola, valamint a csapatok harckiképzését, az alegység és a repülőezred harci feladatait, a csapatok anyagi és műszaki ellátását, illetve végrehajtani az ellenőrzést.

A tanfolyam megszervezésére nagyon kevés időt kapott az akadémia, hiszen azt az 1951. július 10 – október 10. közötti időszakra tervezték. A 77 munkanapból négyet kellett fordítani vizsgára, hármat pedig tartaléknapként tervezhettek. Az így rendelkezésre álló 420 (70x6) óra elosztása a következő képet mutatta:

– politikai kiképzés (60 óra): a Légierő-parancsnokság politikai osztálya által elkészített és a Politikai Főcsoportfőnökség által jóváhagyott kiképzési terv szerint;

– általános harcászat (70 óra): a harcászat alapjai; a fegyvernemek szervezete és alkalmazásának alapjai; a támadás és védelem megszervezése szakasz-ezred szinten; általános ismeret a lövészhadosztály támadó és védelmi harcából;

– repülőharcászat (80 óra): a légierő csapatnemeinek rendeltetése, szervezete és harci alkalmazása; a vadász-, a csata-, a bombázó-, a felderítő-, a szállító-, és a tűzérrepülő csapatnemek rendeltetése és alkalmazása ezredköteléig bezárólag; a repülőezred harcának irányítása; a harci okmányok külalakja és tartalma; a csoportos foglalkozások illetve hadijátékok levezetése; általános ismeret a repülő-csapatnemek hadosztályainak harcáról;

⁴⁰ HM HL HAKAD 0252/6/Techn.szolg. – 1950. (1951. 06. 30.)

⁴¹ Uo. 01665/H.A. – 1951. (07. 06.)

– a harcászati kiképzés alapjai (63 óra): a harckiképzés megtervezése és megszervezése; a tervezés nyilvántartása és a jelentőkmányok külalakja század-ezred, illetve ÖREMŰZ-szinten; a törzs általános munkájának megszervezése és a csapatok rejtett vezetése;

– repülőgép- és motoranyag-ismeret (20 óra): a JAK-9, az IL-10, a LI-2, és a MIG-15 (az 1951. június 17-én átvett 10 db MIG-15 „Sas” révén ugyanis megkezdődött a Magyar Néphadsereg⁴² sugárhajtású harci repülőgépekkel való felszerelése⁴³ – Sz. M.) típusú repülőgépek harcászati-haditechnikai adatai; a repülőműszaki szolgálat szervezete;

– repülőhadtáp-szolgálat (25 óra): a légierő hadtápszolgálatának és -alakulatainak szervezete; az anyagi-műszaki ellátás menete és igénylésének módja;

– alaki kiképzés (20 óra): az egyes harcos, a raj, illetve a szakasz alaki kiképzése megszervezésének és levezetésének módszerei;

– lökiképzés (22 óra): az iskolalövészet megszervezésének és levezetésének módszerei;

– tereptan (10 óra): általános térképismeret;

– repülőhíradás (20 óra): a repülőszázad és -ezred híradásának megszervezése, a híradás feladatai és eszközei;

– repülésirányítás (10 óra): megszervezése a repülőszázadnál és -ezrednél;

– megfigyelőszolgálat (10 óra): feladatai, szervezete; a légi tájékozódás lényege és fajtái.

Utólag már nem állapítható meg, hogy a 420 órából hiányzó 10 órát mire fordították.

Az 50 hallgatót a tartalékos tiszti állományból hivatásos állományba kerültek közül kellett kiválogatnia a Személyügyi Főcsoportfőnökségnek úgy, hogy a politikailag és szakmailag legalkalmasabbak jussanak be a tanfolyamra. A hallgatókat július 9-ére kellett bevonultatni az akadémiára.

Az már csak a „flottul, katonásan!” kategóriába sorolható, hogy a Házi vezérőrnagy által július 2-án aláírt és az akadémián 6-án iktatott iratban az szerepel Kerekes vezérőrnagy bejegyzésében, hogy: „Pk. Tan. Hely. Bentiekre konkrét javaslatát 7. 7-én 10.00-ra tegye meg a rep. tanszékvez-vel történt megbeszélése után. A rep. tanszékvez. 6-án Le. psággal a részletekre vonatkozóan tájékozódott.” Erre Tóth Lajos alezredes, tanulmányi helyettes csak azt vezethette – talán némi éllel – az iratra, hogy: „Tudomásul vettem. 51. 7. 6. 17.00.” (55. f.)

A Honvéd Akadémia június havi helyzetjelentése⁴⁴ szerint a személyi hiány 139 tiszt (ebből 70 fő – 42.2 % – a tanár), 96 a kinevezett és 80 a „kollektíves” polgári alkalmazott. Mindez azonban eltörpülni látszott a Repülő tanszék gondjai mellett:

„Az Akadémia személyügyre vonatkozó szűk keresztmetszetét a rep. tanszék jelenti. Itt egy tanár súlyos fegyelmi és erkölcsi vétségeket követett el. (Zombori Valér alezrederől van szó, nevével már a májusi jelentésben is találkoztunk – Sz. M.) Nevezettre vonatkozó javaslatomat a 01453/H.A. – 1951. sz. alatt a Szü. Fcsfség-nek

⁴² A Minisztertanács 1951. június 1-jén kelt rendelete a Honvédség elnevezését Magyar Néphadseregre változtatta. *Csendes – Gellért: i.m.* 112. o.

⁴³ Uo. 113. o.

⁴⁴ HM HL HAKAD 01608/H.A. –1951. (07. 03.)

megtettem. Ugyanabban a felterjesztésben javaslatot tettem a rep. tanszék szü. állományának sürgős rendezésére. E tanszék ugyanis létszámailag, minőségileg, szociális összetétel szempontjából messze elmarad a többi tanszék, valamint az Akadémia megkövetelt színvonala mögött. Ez a helyzet veszélyezteti a rep. hallgatók elé kítűzött kiképzési cél elérését, de ezenkívül kihatással van a H.A. további rep. vonatkozású kiképzésére is. Ugyanis azokat a tapasztalatokat, melyeket a H.A.-án jelenleg ittlévő Tanácsadó bajtársak átadnak, a rep. tanszék nem tudja átvenni és nem tudja ezt az értékes segítséget a jövőre nézve hasznosítani. A helyzet súlyosságát növeli az is, hogy a jelenlegi Mag. Pk-i tanfolyam tanárképző osztályában nincs rep. hallgató...” (118. f.)

Ami a kiképzési helyzetet illeti:

A Magasabb Parancsnoki Tanfolyam alapismereti vizsgáján 1 fő végzett kiváló, 27 fő jó, 23 fő megfelelő és 4 fő meg nem felelő eredménnyel. Az egyetlen kiválóan vizsgázott hallgató, a tanárképző osztályba járó Pusztai János hadnagy volt (később ezredes, a ZMKA parancsnokhelyettese, a hadtudomány doktora).

Megismételték azt a korábbi kérést, hogy a szeptemberi csapatgyakorlaton a tanári karnak ne kelljen részt vennie, továbbá jelezték, hogy a tanfolyamhallgatók körében a szellemi kifáradás jelei mutatkoztak (feledékenység, fejfájás, álmoság).

A politikai és morális helyzetet jónak minősítették, a hónap elején 29 953 Ft-ot gyűjtöttek a koreai gyerekek megsegítésére.

„Budapest területéről a megbízhatatlan személyek kitelepítésével az Akadémia beosztottjainak lakásszükségletét kielégítik” (119/a. f.);

„Nagy meglepedést és az ellenség iránti gyűlöletet váltott ki a Grósz József féle bűnügy leleplezése.” (119/a. f.). (Mindezek egyértelműen bizonyítják az „osztályharc” élesedését mind az országban, mind az akadémián – Sz. M.).

A hallgatói osztály-pártszervezetek beváltak – szólt végül a jelentés.

A júliusi helyzetjelentés⁴⁵ a tiszti létszámhiány (86 fő) tekintetében lényeges javulásról ad számot az előző havihoz képest, ugyanakkor közel 9 %-kal tovább nőtt a tanárihiány (51 %). Ezzel kapcsolatban folyamatosan ismételték a „varázsigét,” miszerint „A tanári állományban mutakozó hiányunk a jelenlegi Mag. Pk-i tanf. befejezése után kerül feltöltésre.” (139. f.) A polgári alkalmazottak esetében lényegesen javult a helyzet, hiszen a kinevezettek körében 26-ra, míg a „kollektívesek” esetében 8-ra csökkent a hiány.

Ebből az anyagból kiderül az is, hogy a miniszter 04292/II.Ált.Csfség. számú rendeletével felállított repülő törzstanfolyam – a rendkívül szűk időintervallum ellenére – július 10-én beindult.

Nem csitult el azonban a Repülő tanszékkel kapcsolatos vihar! Visszaulva az ezzel kapcsolatos előző havi jelentésre, ismételten rámutattak, hogy a helyzet a repülőezred-parancsnoki tanfolyam hallgatóira is kihat. Az osztályban sorozatosan fordultak elő olyan hibák, amik a tanári kar nevelő munkájának és példamutatásának hiányosságaira vezethetők vissza. „Általában az osztály viselkedését fegyvernemi sovinizmus, a

⁴⁵ HM HL HAKAD 01917/H.A. – 1951. (08. 02.)

felelőtlen gyerekes magatartás jellemzi. Ezt a szellemet az osztály volt osztályfőnöke Zombori Valér alez, még inkább szítja. Zombori Valér alez. Honvédségtől való eltávolítására 01453/H.A. – 1951. sz. alatt javaslatot terjesztettem fel. Az epk. rep. osztályban erősen érezhetők a kispolgári csökevények. A hallgatók jó részét tanulás helyett *nő problémák* (kiemelés tőlem – Sz. M.) foglalkoztatják. Nagy Sándor hdgy. bajtársai előtt dicshimnuszokat zeng a megsemmisített náci hadsereg vadászgépeiről és a német repülőtechnikáról. Varga István alhdgy. osztálypárttitkár visszaélve a Párt bizalmával bajtársainak bizalmas adatokat árult el, ezért pártfegyelmi elé állítjuk. Szilágyi Sándor hdgy. pártnapokon mindig kitűnt hozzászólásaival, melybe (sic!) csak a frázisok tömkelegét lehetett felfedezni. Így a kevésbé képzett elvtársak igyekeztek őt követni. Szilágyi Sándor hdgy. a Szoc. Dem. Párt megyei titkára volt, jelenleg pártmunkát nem végez. Bár családjának összjövedelme 2.000 Ft., mégis állandóan pénzzavarban van.” (139-139/a. f.)

Ilyen erkölcsi-politikai „nihil” ellenére azért megállapították, hogy a hallgatók többsége fejlődőképes. Ezek után csak az nem érthető, hogy a túlnyomó többséget mégsem tartották alkalmasnak önálló beosztás ellátására. Igaz, hozzátették: „viszont erőskezű pk. mellett értékes munkát tudnak kifejtetni. Ennek az osztálynak a tarthatatlan helyzetét, – mint a H. A. egyik kulcsfeladatát – felszámoljuk, de hasonló események elkerülése céljából, kérem a rep. tanszéken fennálló tarthatatlan káderhelyzetet lehetőleg sürgősen megoldani.” (139/a. f.) – szöveg az ismételt akadémiai igény.

Szerencsére, az akadémia más területein nem volt ilyen kritikus a helyzet! Így pl., ami a kiképzési helyzetet illetve, mindhárom tanfolyamon tervszerűen folyt a munka.

A páncélososztályok éleslövészetén 38,9 %-ban kiváló, 26,6 %-ban jó, 23,4 %-ban megfelelő és 11,1 %-ban meg nem felelő eredményt értek el.

Az 1951/52. évi felvételi vizsgák is rendben folytak, a berendelt tisztek az előírt követelményeknek közepesen feleltek meg.

A Személyügyi Főcsoportfőnökség nem hívott be felvételi vizsgára repülő-fegyvernemi tiszteket. Így viszont nem volt biztosítva a honvédelmi miniszter április 28-án kelt 0973/HVKF. – 1951. számú rendeletében meghatározott, az 1951/52. kik. évre előírt repülőhallgatói káderszükséglet kiképzése. Erre vonatkozóan döntést kértek az akadémia vezetői.

Az államvédelmi tisztek („U” osztály) kiképzése is tervszerűen folyt, s a hiányzók száma egyre csökkent, a törzs harckészültségi szintje kielégítőnek ítéltetett, az új kiképzési év előadásainak és feladatainak kidolgozása megkezdődött, a munka 50 %-át szeptember 30-áig tervezték elvégezni.

A fegyelmi helyzet terén – mai szemmel – tovább erősödött az aránytalan mérvű megtorlás: két tisztet késés, egyet pedig illetéktelenül vezetett gépkocsival okozott baleset miatt helyezett az akadémia parancsnoka előzetes letartóztatásba.

Mivel a repülő-törzsbeosztott tiszti tanfolyamon több probléma merült fel, az akadémia parancsnoka vizsgálatot rendelt el, aminek tapasztalatairól 1951. augusztus 10-

én terjesztett fel jelentést⁴⁶ a vezérkari főnökhöz. (A rendelkezésre álló irat az 1951. július 6-án iktatott, azonos számú irathoz csatoltan található.)

Mindjárt a bevezetőben ellentmondással találkozunk. Mint a július havi helyzetjelentésben is olvasható, a tanfolyam – az elrendelt időben – július 10-én megkezdte munkáját. Nos, ez az augusztusi irat viszont arról ad számot, hogy július 15-én indult meg a tanfolyam működése. De nem is ez volt az oka a felterjesztésnek, hanem az, hogy a „tanfolyam felállítására adott rendeletet, – ahogy ezt most a tanfolyam ügyeinek felülvizsgálata során megállapítottuk – a H. Le. Pság. közvetlenül adta ki a Honvéd Akadémiának... feltehető, hogy a rendeletet a HVKF Bajtárs nem kapta meg. Így a tanfolyam megindulásának megtörténtét ez úton jelentem be.” (60. f.)

Nos, itt két dolog nem világos! Az akadémián 1951. július 6-án, 01665. számon iktatott iratról ugyanis az első látásra megállapítható, hogy légierő-parancsnoksági számmal rendelkezik (03776/Le.pk.I.Csf. – 1951.), Házi Sándor vezérőrnagy írta alá (s. k.), és mint láthattuk, a júliusi helyzetjelentésben szintén volt szó a tanfolyam megindulásáról! A rendelet első mondata is úgy szólt, hogy „A törzsbeosztott tiszt tanfolyam felállítása céljából 03729/1951. sz. felterjesztésemet a H. M. Bajtárs jóváhagyta.” (54. f.) – tehát ezt nem lehetett félreérteni!

Az akadémia vezetése most mégis úgy ítélte meg, hogy nem egyértelmű, a tanfolyam alá van-e rendelve az akadémia parancsnokának, vagy csak a helyet biztosítja. Az szintén gondként merült fel, hogy a Légierő Parancsnokságról többen is adtak közvetlenül parancsokat mind a tanfolyamon tanítóknak, mind a tanulóknak. Ezért „a tanfolyam feletti parancsnokságot minden tekintetben átvettem, kérem tehát ennek megerősítését” – szólt Király vezérőrnagy felterjesztése.

Mivel egy hallgatót a miniszter eltávolított a Néphadseregből; egy fő kérésért, egy pedig szolgálati kötelem súlyos megsértéséért letartóztatásban volt; a nős hallgatók nőügyekkel foglalkoztak, s más dolgok miatt is az akadémia parancsnoka kénytelen volt megállapítani, hogy „habár a tanfolyam zöme pozitívan viszonylik feladatához, mégis a hallgatók egy részének politikai erkölcsi állapota és munkafegyelme ki nem elégítő (sic!). Szükséges lenne a Le. Pság. Szü. oszt. részéről újlagos részletes káderezés elé vinni őket és megállapítani, nem került-e ... a tanfolyamra több ide nem való személy.” (60/a. f.).

Más dolog is borzolta az akadémián szolgálatot teljesítők idegeit, bár akkor még kevesen tudták, hogy a Néphadseregben elburjánzott, és az akadémián is egyre erősödő boszorkányüldözés újabb esetéről volt szó. Sokakat megdöbbentett, hogy az akadémia egyik legelismertebb tanára, a Hadtörténelem tanszék vezetője, Zsilinszki Sándor alezredes ellen Kü. XX. 3316/1951. – 2. számon július 31-én letartóztatási parancsot⁴⁷ adott ki a Budapesti Központi Katonai Ügyészség: „Budapesten, 1951. évi július hó 2-től július hó 21-ig engedélyezett szabadságának tartama alatt, július 13. és 17. között rendeltetési helyéről önkényesen eltávozott abból a célból, hogy magát mindennemű katonai szolgálati kötelezettség alól végleg kivonja és attól a mai napig is távol van, (Ktbtk. 40.§.-ába ütköző szökés büntette.)” Fel is szólították az akadémia vezetését: „Terheltet kézrekerülése esetén kérem a budapesti központi katonai ügyészség börtönébe

⁴⁶ HM HL HAKAD 01665/H.A. – 1951. (08. 10.)

⁴⁷ Uo. 2317/H.A.Szü. – 1951. (08. 13.)

(Bpest. II. Fő u. 70-78.) bekísértetni.” Korabeli bajtársak⁴⁸ úgy tudják, hogy Zsilinszki alezredes akkor már letartóztatásban volt!

De ez csak előszele volt egy nagyobb „játszmának”! Ennek első lépéseként Farkas Mihály vezérezredes, honvédelmi miniszter 1951. augusztus 17-én kelt 05739/Szü. Fcsfség.2. alcsf. – 1951. számú rendeletében⁴⁹ azonnali hatállyal felmentette beosztásából és a személyi tartalék illetmény nélküliek csoportjába helyezte Király Béla vezérőrnagyot. Ezzel egyidejűleg, szolgálati teendőinek ellátása mellett, megbízta Kerekes Béla vezérőrnagyot a Honvéd Akadémia parancsnoki teendőinek ideiglenes ellátásával. A rendeletben természetesen nincs szó letartóztatásról! (6. sz. melléklet, 1143. o.)

Az augusztus havi helyzetjelentést⁵⁰ már Kerekes Béla és Kránitz Béla százados, Honvéd Akadémia politikai tiszt írták alá. Nem kerülhették meg azonban az akadémia állományát legjobban foglalkoztató kérdést. Így a jelentés 1. pontja szerint „A H. A. pk. és pol. ti. változás (ez utóbbira nem is találtunk iratot! – Sz. M.) miatt a hallgatók, valamint a tanárok egy részénél bizonytalan érzés mutatkozott, bár az ügyről nyíltan senki nem beszélt. (Kiemelés tőlem. Az egyre rettenetesebb légkörben ez nem is csoda! – Sz. M.). Találgatások voltak észlelhetők, de a többség nyugodtan folytatta feladatának teljesítését, sőt különösen a vezető beosztásban lévőknel nagyobb munkalendületet lehetett

tapasztalni. A hallgatók taggyűlésen óhajukat fejezték ki, hogy a pk. és pol. ti. változásának okait előttük ismertessék.” (156. f.) (Az adott milióban nem kis bátorság kellett ehhez! – Sz. M.)

Augusztus folyamán a miniszter a kiképzési anyagi alosztály vezetőjét eltávolította a Néphadsereg állományából, két hallgatót pedig nem tényleges állományba helyezett.

A kiképzési helyzet vonatkozásában megállapítást nyert, hogy az Ezredparancsnoki Tanfolyam és az akadémiai I. évfolyam augusztus 18-án befejezte a tanulást. E hónapban zajlottak a II. félévközi vizsgák, a hadijáték, a tüzér éleslőgyakorlat és a záróvizsga, amelyek nagy haladásról adtak számot.

A felvételi vizsgákat rendben lebonyolították. A leggyengébb jelölteket a Páncélos Parancsnokság küldte. A Légierő Parancsnokság alárendeltjei közül senki nem jelentkezett.

A pártfunkcionáriusok átvették a hadosztály védelmét, majd áttértek a zászlóalj- és ezredtámadásra; az államvédelmi osztály befejezte az ezredvédelmet. Harcászati tudásuk fejlődött, de a törzskultúrájuk még gyengének volt ítélni. A nagymérvű hiányzások azonban megszűntek. a politikai főcsoportfőnökségi osztály kiképzése szünetelt.

Az építkezések elhúzódása miatt az új tanév megnyitása nem látszott biztosítottnak.

A fegyelmi helyzet terén a hónap folyamán némi javulás következett be.

⁴⁸ A sértett jó barátja, Buzsáki Géza nyá. alezredes szerint édesanyja lakása közelében, az utcán tartóztatták le Zsilinszki alezredest, s a Király Béla-perben ítélték el több évre, amelyből már 1956 ősze előtt szabadult. A '90-es évek elején rehabilitálták és előléptették ezredessé. 1993, vagy 94-ben halt meg. Buzsáki alezredes 2002. 08. 22-i írásos nyilatkozata. (A szerző birtokában.)

⁴⁹ HM HL 02446/HVKF. – 1951. (08. 18.) Dr. Oroszi Antal nyá. ezredes kutatása.

⁵⁰ HM HL HAKAD 02182/H.A. – 1951. (08. 31.)

A politikai és morális helyzet jónak értékelték. „Az alkotmány megünneplése tiszteletére a tanár és hallgató bajtársak értékes felajánlásokat tettek, főleg a záróvizsgákkal kapcsolatban, melyeket teljesítettek is.” (157. f.)

A jelentésből az is megtudható, hogy – természetesen – megjelentek a hirtelen bátrak, az elnyomottak, a gyanakvók, az éber konjunktúralovagok is: „Surányi alez.: Nagyon örülök neki, hogy Királyt leváltották, hiszen engem a munkámban sokszor elgáncsolt és akadályozta munkámat, sőt szeretett volna összeugrasztani más tanszékvezetővel, mint pl.: a harcászati tanszékkel. Úgy érzem, hogy az ő leváltásával a munka szervezettebb, jobb és alaposabb lesz. Csak az a kár, hogy ez nem előbb történt. Balázs szds.: Az a kár, hogy ez nem előbb történt és elég hosszú ideig tudott adatokat szerezni a kiképzési munkáról. Valószínű, hogy mindezeket kijuttatta az imperialistákhoz.” Igen, tagadhatatlanul gyarló emberek is ténykedtek az akadémián abban az időben!

Az akadémia 1951. szeptember havi helyzetjelentése⁵¹ újabb két alezredes nyugdíjazásáról számolt be.

A kiképzés legfontosabb eredményeként a hónap során megtörténtek mind az Ezredparancsnoki Tanfolyam, mind az akadémiai I. évfolyam záróvizsgái. Marxizmus-leninizmusból a számszerű adatokkal elégedettek lehetnek, hiszen az Ezredparancsnoki Tanfolyamon a hallgatók 87 %-a, az akadémiai I. évfolyamon 83 %-a szerzett ötös, vagy négyes osztályzatot. Az általános harcászat vizsgákon – szintén a két legmagasabb osztályzat tekintetében – lényeges különbség volt tapasztalható a szóbeli/írásbeli vizsgák eredményei között mind az Ezredparancsnoki Tanfolyam (64/43 %), mind az akadémiai I. évfolyam (73/41 %) tekintetében. Érdekes módon az orosz nyelv elsajátítása jobban sikerült az ezredparancsnokiaknak (62 % ötös, négyes), mint az akadémiaiaknak (42 %). Az 1950/51. év összesített tanulmányi eredménye szintén hasonló tendenciát mutatott: mind a három tagozaton egyenként is és összességében is 70 %-on fölüli az ötös-négyes osztályzatok aránya. A kiválóak tekintetében viszont – talán természetesen – kiemelkedett a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam.

A vizsgákat követően a két tanfolyam hallgatói csapatgyakorlaton vettek részt, ahol bebizonyosodott, hogy „az Akadémiáról a csapatokhoz kikerülő bajtársak a törzsmunkát és a törzs kultúra (sic!) színvonalának emelését a csapatoknál biztosítani tudják.” (173. f.) Ugyanakkor azt is tapasztalták, hogy döntnöki feladatkörben még nem kellően járatosak a hallgatók.

A III. Magasabb Parancsnoki Tanfolyam – a vezérkari főnök intézkedése alapján – három nappal korábban, szeptember 24-én fejeződött be, így a különleges harcmódok átvétele elmaradt. Új beosztásuk elfoglalása előtt a hallgatók *két nap szabadságra mentek*.

A helyzetjelentés szerint az Ezredparancsnoki és a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam befejeztével 111 hallgató már beosztást kapott, 196-é pedig a felterjesztés időszakában volt intézés alatt. (Egyes ügyintézők matematikai felkészültsége gyakran okoz gondot a kutatóknak. Itt is 111+196, azaz 307 főről beszélnek, míg a tanulmányi kimutatás 54+152=206 hallgatóról ad számot.) Így, ha valós a 111-es érték, akkor valószínűleg 95 lehetett a folyamatban lévő ügyek száma.

⁵¹ HM HL HAKAD 02556/H.A. – 1951. (10. 06.)

A repülő-törzsbeosztott tiszti tanfolyam is befejezte munkáját, a vizsgákon 14 kiváló, 12 jó, 15 megfelelő és 3 meg nem felelő eredmény született. E szerint az akadémia vezetésének korábbi intézkedése – legalábbis részben – meghozta az eredményét. (7. sz. melléklet, 1145. o.)

Kerekes Béla vezérőrnagy megbízott (bár ez az aláírásból nem tűnik ki! – Sz. M.) akadémiaparancsnok és a legújabb akadémia politikai tiszt, Nemes Aurél őrnagy a vizsgaeredmények alapján arra a következtetésre jutott, hogy „a tanári kar minőségi munkája javulást mutat. Az évvizsgák eredményét nagyban befolyásolta, hogy a tanári kar a hallgatókat a vizsgákra való felkészülés időszakában sokat segítette.” (173/a. f.)

A tanári kar szeptember folyamán az 1951/52. képzési év tananyagának kidolgozásában csak az első 2 hónapét tudta befejezni, mert a feladatok mélységének és a harcparancsok megváltozása következtében mindent át kellett dolgozni. Ezzel természetesen együtt járt a fegyvernemi anyagok átdolgozása is.

A pártfunkcionárius csoport hallgatói számára nagyon hasznosnak bizonyult a gyakorlat, ahol (3x20-as csoportban) „igen sok elméleti kérdésre kaptak szemléltető választ és az volt a véleményük, hogy igen sokat tanultak. A gyakorlaton igen nagy érdeklődést mutattak, rengeteg kérdésük volt, melyekre a választ a gyakorlaton szemléltetően tudtuk megadni. Bemutattuk a törzseket működés közben, megmutattuk az elkészített törzso-

mányokat, az elvtársak látták, hogy hogy készül fel egy egység a támadásra, látták hogy az egyes harcrendi elemek hogyan helyezkednek el a terepen a valóságban.” (173/a. f.)

Az anyagi helyzet terén sem következett be lényeges változás. Bár az akadémiára vezényelt munkásszárad meggyorsította az építkezést, ennek ellenére is úgy ítélték meg, hogy határidő-eltolódással kell számolni. Súlyosbította a helyzetet, hogy az illetékes mérnök – miniszterközi értekezlet döntésére hivatkozva – leállította a tanépület alagsorában folyó munkálatokat, mert ott óvóhelyet kellett kiépíteni.

A fegyelmi helyzet javult, a 22 fenyítéssel 119 dicséret állt szemben.

A politikai és morális helyzetet jónak ítélték meg. Úgy tűnik, napirendre tértek volt parancsnokuk letartóztatása fölött. Jó hatást váltott ki, hogy a miniszter és a vezérkari főnök több hallgatót megdicsért és megjutalmazott a csapatgyakorlaton végzett munkájáért. Itt emelték ki a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam hallgatói közül Trepper Iván őrnagyot (később ezredesként a ZMKA parancsnokhelyettese) és Bondi Miksa őrnagyot a hadijátékon a hadosztályparancsnoki illetve Kána Lőrinc alezredest (később vezérőrnagy, a légvédelem parancsnoka) a hadtestparancsnoki szerepkörbeni tevékenységükért.

Varga Ferenc százados 50 000 Ft-os (legalább kétéves illetménnyel felérő!) nyereséget tudhatott magáénak a Békekölcson-sorsoláson, s talán ez a tény is közrejátszhatott abban, hogy az akadémia II. Békekölcson jegyzése elérte az 1 000 000 Ft-ot. (Ez az akadémia 1062 fős meglévő létszámát tekintve, átlagosan közel 1 000 Ft-os – ½-1 havi fizetésnyi – jegyzést jelenthetett.)

Ezzel befejeződött a Honvéd Akadémia felállítását és a képzés beindítását magába foglaló nagyon nehéz, de eredményes, ugyanakkor személyes tragédiáktól sem mentes első tanév.